VIRGIL MĂGUREANU: „DOAMNĂ CORNEA, AM O MARE ADMIRAȚIE PENTRU DUMNEAVOASTRĂ!"

Șeful Serviciului de Informații supus unui interogatoriu colectiv!

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România serie nouă, nr. 32-33 (1278-1279) octombrie 1990

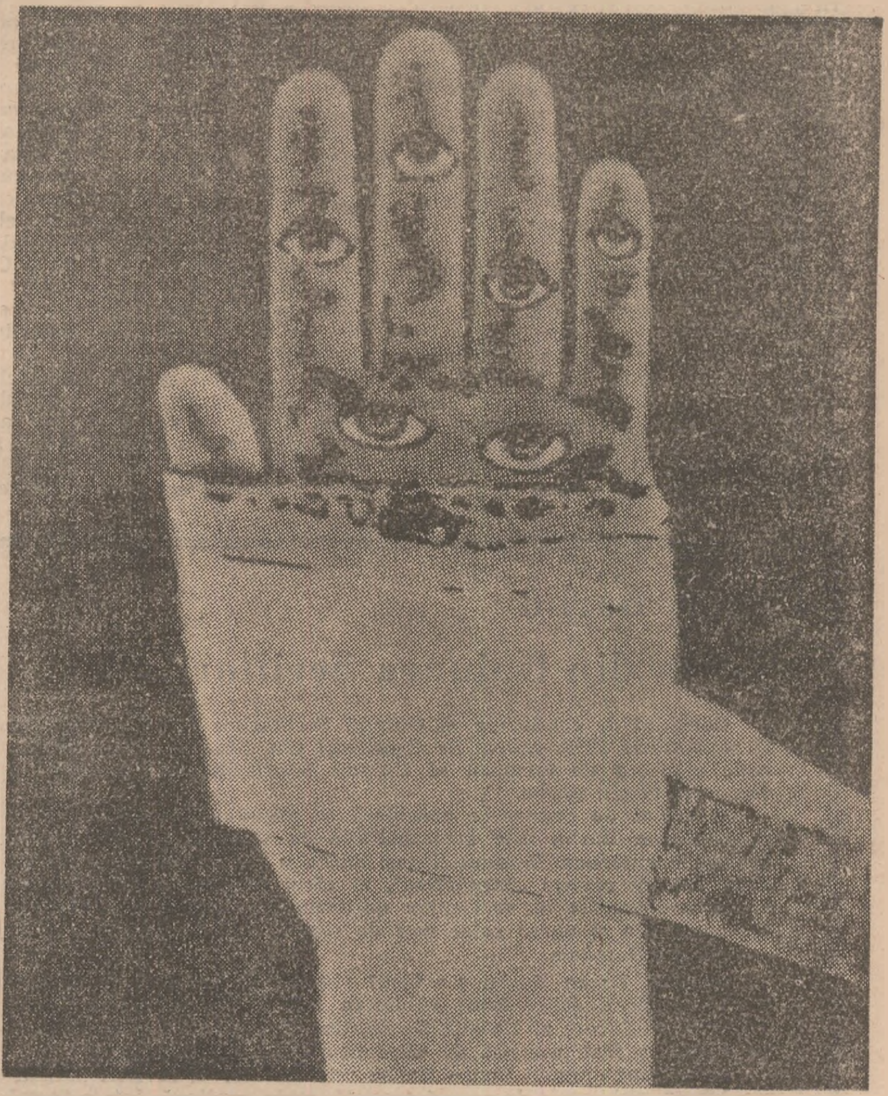
Între două porți

Trăim la porțile Orientului. Și ale Occidentului. *Ante portas.* Între două porți. Pe fîșia tuturor și a nimănui dintre ele. Nu sîntem nici orientali cu adevărat, nici occidentali sadea. Aflați la răspîntie de lumi, specificitatea locului nostru e dată de colorata, pitoreasca întretăiere a periferiilor. Am primit doar ce a răzbătut dincolo de porți. Frînturi de gînduri, obiceiuri degradate, cioburi de vise, ambalaje. Pe scurt: „mahalagismele" Apusului și ale Răsăritului. Nimic nu e, aici, pur și simplu. O teribilă ambiguitate învăluie obiectele, oamenii, ideile, astfel că totul devine discutabil, interpretabil, negociabil. Adică apt de a fi cumpărat. Totul e sfînt și, în același timp, îngrijorător de profan. Inclusiv Dumnezeu, coborît din ceruri sub înfățișarea unui moșneag cumsecade.

Aici, între porți, spiritul practic funcționează prin mijloace *sui generis:* bacșișul, ploconul, ciubucul, peșcheșul. Iar filozofia are atîta puritate cît să mascheze interesul. Căci el, interesul, mărunt, meschin, penibil cîteodată, e suveranul incontestabil al lumii acesteia. Dinainte-i se închină sentimentele, morala, legea. Și el le calcă, fără scrupule, în picioare. Lipsa de scrupule e flagrantă în relațiile economice. Corectitudinea în afaceri e disprețuită, fiind echivalată cu prostia. A nu înșela, mai ales cînd ocazia te trage de mînecă, ridică semne de întrebare în privința inteligenței. Munca onestă e infinit mai puțin prețuită decît abilitatea, șmecheria, iuțeala de mînă. Respectul cuvîntului dat are trecere doar printre ageamii. Ceilalți știu să se descurce, să tragă în piept, să profite de circumstanțele favorabile. Cum nu e sigur că te mai întîlnești în viață cu o șansă oarecare, nu e, oare, păcat să o irosești din pricina exageratelor scrupule? Scopul scuză mijloacele și din această libertate nemărginită s-a născut unul dintre cele mai populare personaje folclorice, Păcală, insul a cărui facultate a inteligenței e programată să înșele. Să fie chiar o pură întîmplare existența lui? Ne-am deprins a-i lăuda mintoșenia, păstrînd o suspectă tăcere în privința orientării acesteia. Or, Păcală, dragul nostru Păcală, întrebuințează inteligența doar ca să păcălească. Ne bucurăm de fiecare izbîndă a sa, considerată o binemeritată sancțiune a prostiei. Dar uităm că admirația noastră conferă drepturi nelimitate inteligenței și o scutește de orice obligații. Cuceriți de șiretenia eroului, omitem a ne întreba asupra implicațiilor morale ale purtării lui. Iar omisiunea ne definește mai bine decît eventualele declarații principale. Corespondentul urban al lui Păcală este Mitică. Și el e „deștept", șmecher, cu replică promptă și ascuțită, polarizînd admirația semenilor. Însă trăsătura lui de căpetenie este ateismul. Mitică n-are nici un Dumnezeu, de unde și ușurința cu care ia totul peste picior. Neavînd nimic sfînt, poate face „bășcălie" de orice. Nu există, din punctul său de vedere, obiecte vrednice de o atenție susținută. Ideile, afectele, instituțiile devin, la atingerea lui Mitică, biete nimicuri. Totul e „moft", adică vid. Mitică are proprietatea de a goli lumea de semnificație. Sensul existenței sale este distrugerea sensului. În bătătura dintre porțile Apusului și Răsăritului, se lăfăie nestingherit neantul. Intelectual, moral, psihologic.

Teoretic, Mitică disprețuiește lenea orientală și chiar afectează interes pentru activismul occidental. Practic însă, viețuiește în absolută nemișcare între cele două porți. Zestrea genetică îl țintuiește locului. De fapt, nu dorește decît un singur lucru: să fie lăsat în pace. Ar rîvni, se înțelege, ademenitoarele înlesniri ale modului de viață apusean. Cu condiția să nu miște un deget. Decît să-l miște, mai bine lipsă...

Al. DOBRESCU

Revista „Convorbiri literare" nu a apărut săptămîna trecută din vina Întreprinderii Poligrafice Iași

Golful — o confruntare a Americii cu sine însăși?

Gradul de gravitate a conflictului din Golf este greu de apreciat. La una din extremitățile axei esențelor marțiale, Golful ar putea fi ca un război endemic, de supapă. La cealaltă, ca un preludiu posibil pentru cel de-al treilea război mondial, fiind perfect comparabil cu asasinatul de la Sarajevo sau cu invazia Poloniei din septembrie 1939, pretexte ce s-au aflat la originile ultimelor două conflagrații mondiale.

Invazia Kuweitului, embargoul, cruciada occidentală care-și premeditează excesiv fiecare acțiune, alianța Iran-Irak, sînt tot atîtea elemente ale unei strategii noi, a cărei emergență pe eșichierul politic, după schimbările din Europa de Est, este susceptibilă de a relansa istoria contemporană, ce părea înghețată, pietrificată. „Sfîrșitul istoriei" prin triumful internațional al democrației occidentale este, deocamdată, cel puțin amînat. Statele Unite se confruntă cu un *challanger* deosebit de periculos, care nu mai este Uniunea Sovietică, ci o Prusie a Orientului Mijlociu, un stat totalitar dinamizat de o dogmă milenară, capabilă să fanatizeze și să declanșeze adeziunea prin credință a unui miliard din populația globului. Nostradamus prevedea, pentru 1994, în lumea arabă, un conflict militar ce avea să ducă la distrugerea a două treimi din omenire. Polarizarea politică realizată recent în jurul Irakului este doar unul din capriciile Anului Calului, sau un moment ce va marca o evoluție istorică de decenii?

În conflictul Golfului, președintele George Bush dă dovadă de o prudență ce ar putea fi cu ușurință sancționată drept slăbiciune sau nehotărîre, în timp ce Margaret Thatcher optase inițial pentru un atac necondiționat. Este estimabilă o considerabilă scădere de popularitate, în cadrul electoratului american, pentru George Bush, în concordonță cu scandalul din jurul afacerii S&L, dacă în zona Golfului nu se va produce o soluționare diplomatică satisfăcătoare, rod al concilierii sau blocadei, întemeiată pe o cedare de proporții din partea lui Saddam Hussein, sau o confruntare militară nemijlocită, soldată cu victoria incontestabilă a forței multinaționale proamericane. În general, americanii nu sînt concesivi față de posibilitatea de a le fi atribuite epitetele lipsei de bărbăție. În vremurile fericite de odinioară, Ronald Reagan își trimitea printr-un act de supremă autoritate pușcașii marini în Granada și reactoarele în Libia, iar după soluționarea unei victorii nete suporta cu amabilitate, cu condescendență, valul de proteste ale opoziției și vehemența celor mai pacifiști dintre umaniști, urmate întotdeauna, la intervale scurte, de elogii, după persuadarea în legătură cu necesitatea fiecărei intervenții.

Președintele Bush și-a inventat un *„cal de călărit"* în războiul anti-drog din Columbia, în speranța că gloria îi va fi asigurată de inerția politicii Reagan și de culegerea fructelor rezultate din catastrofa ineluctabilă a comunismului. În cartea sa „Al treilea război mondial", Richard Nixon înțelesese încă din 1978 că din punct de vedere economic și cultural, Occidentul cîștigase partida cu Uniunea Sovietică. „Dacă în timpul președenției mele comunismul nu a făcut pași înapoi, nu a făcut cu siguranță nici un pas înainte", declara Ronald Reagan aproape de expirarea celui de al doilea mandat. Lumea comunistă, așa cum i-a lăsat-o lui Bush, era minată de germenii crizei, ruinei, dezastrului. Dar politica este plină de surprize. În locul unei riposte decise, în primele zile ale revoltei irakiene, care ar fi confirmat incontestabil *imperiumul* yankeu în Golf și aiurea și ar fi aneantizat superbia *challangerului* arab, Bush s-a adresat printr-un apel națiunii americane, cerînd destul de jalnic cetățenilor să fie alături de el, iar după două săptămîni de la declanșarea ostilităților, într-o ședință a Senatului, considera că blocada și trecerea timpului vor aduce rezolvarea în problema Golfului.

Pe de altă parte, este simptomatic conflictul dintre președintele Bush și rețetele de televiziune C.B.S. și A.B.C., relativ la modul în care Dan Rather și Ted Koppel, două celebrități ale presei americane, au prezentat evenimentele din Golf, în contradicție cu unele din punctele de vedere oficiale. George Bush poate fi acuzat de impietate în chiar templul presei libere care este mass-media americană, de transgresarea sanctității care circumscrie unul din tabuurile esențiale ale societății occidentale. Gazetăria poate fi și un fel de *„cine scoate mai repede coltul.* Un vicepreședinte capabil al unui președinte genial dă, el însuși ajuns președinte, un randament destul de scăzut. Să-și fi atins George Bush *nivelul de incompetență?*

Consecințele unei crize de autoritate în S.U.A. sînt incalculabile. Un președinte american slab ar dezechilibra sensibil poziția lui Gorbaciov și ar naște în Occident spectrul haosului. După ce imperiul său a ieșit din cursa pentru supremație și a fost constrîns să-și cedeze provinciile europene, *punere în agonie* datorată în mare măsură fermității administrației Reagan, Gorbaciov are nevoie de un pivot pe care să-și sprijine supraviețuirea. Dacă autocrația de la Kremlin, corabie cucerită ce nu mai plutește decît prin căngile ce o leagă de adversar, nu va mai găsi în America garanțiile de stabilitate de care are o nevoie vitală, va fi obligată să se reorienteze spre Germania unită, statul european, într-o perspectivă foarte apropiată, cel mai disciplinat, mai conștient, mai prosper. Gorbaciov a solicitat Organizației Națiunilor Unite ca Germania să facă parte din

(continuare în pag. a 13-a)

Silviu LUPAȘCU

tabachera cu pirați

Șapte zile orientale*)

Azi-i luni, *mîine e marți,*
De lacrimi mi-s ochii sparți
Și de-abia mai pot umbla
Cu gîndul sub fusta ta
Cea neagră, de catifea
care mă distruge lent
Și dulce ca-n orient.
Azi-i marți, *mîine e miercuri,*
Să-ți simt trupul cum ți-l strecuri
Ca prin ciur, în pat ți-aș da
Mărgele, motani, halva.
Calul meu cu tot cu șea,
Și viața și opera.
Subțirico!

Azi-i miercuri, *mîine-i joi,*
Fă-mă, Doamne, kil de-oloi
Să mă toarne-ntr-o salată
Fragedă, — frunza lată,
Lelea,
Înmuia-i-aș toate celea.

Azi e joi, *mîine vineri,*
Lasă-mă, fără rețineri,
Să-ți scot izmănuțele,
Sărutu-ți mînuțele,
Ca să-ți văd iar soarele.
Sărutu-ți picioarele.
Cu razele-n cîrlionți
Și-apoi să mă-npușc c-un glonț:
Piuuuuuuuuuu..
Pe lume să nu mai fiu..

**) Vineri, Sîmbătă, Duminică S.R.I*

Emil BRUMARU

Astigmatismul politic

„De ce Polonia asta trage cu ochiul cînd la stînga, cînd la dreapta, cînd la răsărit, cînd la apus și nu vrea să inventeze nimic de una singură?" Întrebarea lui Stanislaw Dygat, amară, din romanul *Lacul Constanța*, nu-și pierde substanța în timp și în spațiu dacă ne gîndim la contextul actual al Europei răsăritene. În principiu, în lupta plină de ambiții dintre un model natural rodat, propus de civilizația occidentală și utopia egalitaristă a estului, care a optat pentru modelarea societății conform unor teorii mai mult sau mai puțin fondate — idee la care nu s-a renunțat cu desăvîrșire — în principiu deci lupta a fost net cîștigată de vest. Rezultatul normal este că, după ce ani și ani a fost impus modelul sovietic, cele mai multe state ale Europei de est tind să privească insistent spre occident, spre instituțiile, modelele culturale și de organizare economică generate de civilizația occidentului. Fenomenul este natural, psihologic vorbind, dacă ne gîndim la puternicul sentiment de frustrare indus de umilitoarele, veșnicele comparații dintre est și vest.

În acest peisaj, în care întoarcerea radicală, de o sută optzeci de grade, ține de domeniul evidenței chiar și atunci cînd este mai lentă, cum ar fi cazul Poloniei, unde doar spre sfîrșitul anului vor avea loc primele alegeri prezidențiale și legislative libere, România pare să facă o figură aparte. O notă discordantă pe o claviatură programată să cînte același imn închinat experienței occidentale. „De ce România asta ar trage cu ochiul cînd la stînga, cînd la dreapta", cînd realitățile imediate ale României sînt singurele care ar trebui să dicteze firul (roșu) al politicii actuale? Și asta pentru a nu risca o busculadă la nivel național, injustiție socială, etc., etc. Problema ar fi că orice geneză este extrem de dureroasă, și este improbabil ca un model original să fie mai puțin mutilant pentru o societate în schimbare. Diferența rezidă numai în viteza căderii (după toate aparențele inevitabilă într-o primă fază, oricum ai lua lucrurile) și în puterea de regenerare a societății care se naște dintr-un astfel de moment de criză. Puterea aleasă la noi a optat pentru o dezarticulare lentă a instituțiilor existente, a economiei și pentru o primenire treptată a aparatului administrativ (aceiași oameni care în perioada preelectorală vedeau în Front o șansă par astăzi amenințați de furia guvernamentală). Riscul modelării unei societăți cu o foarte slabă putere de regenerare ca rezultat al unui metisaj vicios între două tendințe politice clare pare să fie din ce în ce mai puternic resimțit de echipa premierului Roman, iar de aici vădita tendință a acesteia spre radicalizare — din păcate pînă la ora actuală doar la nivelul declarativ, fiind foarte greu de intuit dacă există piedici extra-guvernamentale în calea acțiunii directe, care ar da substanță vorbelor încurajatoare, sau este vorba de praf aruncat în ochii unei opoziții și așa derutată și dezmembrată și a unei Europe care este pe punctul de a lua decizii importante care ne-ar afecta, pozitiv sau negativ, viitorul apropiat.

Aici intervine marea dilemă, care a transformat în ochii opiniei publice unele figuri, remarcabile, cum ar fi doamna Doina Cornea, sau unele instituții (în special postul de radio Europa liberă) în agenți ai imperialismului, ca pe vremea răposatului. În două cuvinte: trebuie blocate ajutoarele occidentale, izolată deci o Românie condusă de un Front marcat de o boală de aproape o jumătate de secol, așa cum ar dori-o opozanții puri și duri, sau este preferabil ca puterea existentă, bună-rea cum este, să fie ajutată pentru a grăbi ritmul schimbărilor, pentru a asana economia și pentru a nu risca modelarea unei societăți distrofice, caricaturale? În sprijinul acestei ultime alternative pare să vină și grupul parlamentar al liberalilor (sau grupurile, grupusculele). Un argument care ține de logica cea mai simplă dar care din păcate este în genere neglijat, este că doar o apropiere mai mare de standardele europene gustul inconfundabil al bunăstării create de o societate prosperă poate deschide ochii multimii, ai celor care nu au avut cum să cunoască — și încă și mai puțin să trăiască — o anumită realitate, temută azi la noi, în necunoștință de cauză, mai mult decît în alte țări rărăritene. Or această apropiere (în cazul Ungariei, sau al Germaniei socialiste, al Cehoslovaciei, Poloniei sau Iugoslaviei, țări care nu au dinamitat niciodată toate punțile cu vestul, această apropiere necesită un efort economic și moral mult mai modest) nu se poate face decît în timp: depinde de noi în cît timp. Din acest punct de vedere izolarea României este o alternativă îndoielnică, chiar dacă ideea frontistă că trebuie să inventăm singuri ceva, fără a trage cu ochiul la stînga sau la dreapta, este pentru mulți absolut indigestă. Există chiar un risc mai mare care nu intră în calculele imediate, dar poate deveni o realitate usturătoare în scurt timp: în locul unei apropieri de vest am putea asista la o pierdere de teren a României în plutonul țărilor din est, la un gen de izolare care ne-ar aduce pe pragul ridicolului. Iar ridicolul este ultimul lucru de dorit după decenii de mizerie, materială sau morală.

Radu ANDRIESCU

Eugen Barbu exclus din Uniunea Scriitorilor

Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor în reuniunea din 27 septembrie 1990, sesizat de Comitetul său director a luat în discuție calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor din România a domnului Eugen Barbu.

Consiliul de conducere consideră că atitudinea morală a domnului Eugen Barbu este incompatibilă cu statutul de membru al Uniunii Scriitorilor. Domnul Eugen Barbu a transformat în ultimele două decenii revista „Săptămîna", al cărei director a fost, într-un organ nedisimulat al serviciilor de securitate ceaușiste, denigrînd personalitatea și opera celor mai de seamă oameni de litere și de cultură din România.

Domnul Eugen Barbu s-a făcut vinovat de delictul de plagiat literar calificat, delict făcut public în 1979 într-o ședință a Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor. Publicarea dosarului acestui plagiat a fost interzisă de către însuși Nicolae Ceaușescu.

În prezent domnul Eugen Barbu este director al revistei „România Mare", publicație de esență fascistă, unde continuă, într-o formă și mai scandaloasă, stilul și modul de gîndire din „Săptămîna", contribuind astfel la deteriorarea climatului moral și politic al țării și reluînd atacurile calomnioase împotriva Uniunii Scriitorilor ca instituție de breaslă.

Ținînd seama de faptul că cele de mai sus reprezintă o gravă încălcare a statutului Uniunii Scriitorilor din România, Consiliul ei de conducere hotărăște, în temeiul articolului 16, litera C combinat cu articolul 26, litera E, din Statutul Uniunii Scriitorilor, excluderea domnului Eugen Barbu din rîndurile ei, începînd cu data de azi, 27 septembrie 1990.

Prezenta hotărîre a fost adoptată.

Capete de rînd

Parabola poporului bulit

Cei care vor veni peste zece mii de ani pe aceste pașnice și molcome locuri, la o adîncime de treizeci de metri în pămînt, vor descoperi urmele unei foste civilizații ale unui popor care a trăit în preajma anului 2 000 de după Cristos în perimetrul trasat de Dunăre, Nistru, Tisa și Marea Neagră cuprinzînd în interior dealuri însorite și line de podgorii, munți, văi întinse și ape lin și-adînci — poporul bulit.

Făcînd săpături în diverse locuri și la adîncimi diferite, arheologii (futuriști) vor descoperi că scurta istorie a poporului bulit a început aproximativ la mijlocul secolului XX și a durat cîteva decenii. Că buliții au apărut brusc în locul unei populații vechi, tracice, care a dispărut brusc și fără urmă.

În locul unui popor mîndru și care cu o mînă înfunda în pămînt plugul de lemn și cu alta agita deasupra steagul făcut dintr-un cap de lup ce vuia sinistru în bătaia vîntului speriind corbii de pe arătură și năvălitorii ce-și arătau chipul semeț la orizont, nu se știe prin ce fenomen, o ciudată metamorfoză, s-au ivit buliții, un popor cu spinarea frîntă și ochii flămînzi de umilință. În scurta și tragica lor existență, care a afectat însă mai multe generații, buliții carpato-dunăreni au avut drept vecini de răsărit pe marele popor bulit, întemeietorul civilizației bulite, poporul rus numit și Sovietic sau eliberator la sud pe poporul bulgar, al cărui nume vine de la un bulgăre de seu și care a făcut și el la un moment dat parte din aceeași spiță a popoarelor bulite ce s-au răspîndit rapid din Europa în Asia, în Africa și America; la vest cu ramura hunică a popoarelor bulite; la sud-vest cu jugo slavii buliți, numiți și slavii de jug sau slavii de apus. Buliții nord-dunăreni vorbeau o limbă de origine română, singura insulă latină din Marea Slavă. Civilizația bulită nord-dunăreană a avut un specific propriu al ei și caracteristici care au distins-o din rîndul celorlalte civilații bulite și au singularizat-o în istoria lumii.

Drept zeu al acestui popor a fost Bulă. Poporul bulit nord-dunărean l-a avut drept prototip și i-a clădit altare în camine culturale, case de cultură, în instituții, fabrici și uzine. Pînă și pașnicii agricultori de pe cîmp în timp ce-și fumau țigara sprijiniți pe sapa de lemn, îi aduceau zilnic laude și înainte de a se apuca vîrtos de lucru, făcîndu-și cruce spre răsărit îi închinau un imn. Bulă era zeul dragostei de patrie și al muncii lor. Vegheați de zeul Bulă, buliții munceau cu spor și o duceau într-o dulce veselie. Statuetele acestui zeu, ca și portretele de altfel, au fost descoperite în mai multe localități Iași, Pitești, Adjud, Cioca Boca, Cucuteni și multe altele. Zeul avea o față lunguiață, era îmbrăcat într-un costum negru și purta mustăți pleoștite pe oală. Dacă-l întorceai pe dos, scotea mai multe piuituri. Pe cap, drept țîmburuc la coif purta un minunat falus de cal împodobit cu două testicule executate în chip de clopoțel. Cu sunetul lor, clopoțeii trezeau pînă și mortul din mormînt. Poporul bulit nord-dunărean mîndrindu-se pînă și peste hotare cu virilitatea sa cu totul ieșită din comun.

Religia poporului bulit, pare se că a fost și ea o religie cu totul deosebită, o religie umoristică și plină de umoare. Bila buliților nord-dunăreni secretînd în acest scop un umor tragic și natural de cea mai bună calitate, care-i apăra de tot felul de intemperii și nevoi, la un moment dat chiar de foame și frig. Rîsul i-a scutit de nenumărate lacrimi și necazuri, buliții făcînd ceea ce se cheamă „haz de necaz".

Unii au caracterizat acest umor vesel și sănătos, pornit din inimă.

Se pare că toată civilizația acestui popor, cu existență fugară, a avut drept sprijin moral pe zeul Bulă. O dată cu dispariția misterioasă a acestui zeu a dispărut și întreaga civilizație. Nu se știe dacă zeul i-a părăsit sau dacă buliții au început să creadă în el. Barierele morale au slăbit, legăturile dintre oameni au fost rupte. Spiritul național a avut de suferit. Națiunea a fost sfîșiată de lupte intestine pentru putere. Și după „epoca de aur" a urmat una de fier, apoi națiunea a căzut într-o epocă de piatră, ajungînd într-un stadiu de comună primitivă. Din epoca sclavagismului de stat în care se formase o anumită castă s-a ajuns la o barbarie migratoare. Poporul și-a pierdut umorul natural și odată cu pierderea umorului umoarea lui viscerală a scăzut. Contactul cu pămîntul strămoșesc a slăbit. Pămîntul le-a fugit pur și simplu de sub tălpi și dintr-un popor bulit, dar încă civilizat și statornic, buliții s-au transformat într-un popor nomad fără Dumnezeu, fără patrie și lege. Granițele altă dată împrejmuite cu sîrmă ghimpată și șanțuri de apărare adînci de doi metri au fost lăsate în paragină și în scurt timp teritoriul lor a căzut pradă altor popoare de invadatori, atît de la răsărit, cît și de la apus și a devenit un pămînt al nimănui. Instinctul de supraviețuire al nației s-a diminuat și buliții s-au împrăștiat în toată lumea, cei mai mulți dintre ei fiind pervertiți peste noapte la religia profitului maxim și a bișniței de cea mai joasă speță. Căci se știe că unde nu există zei nu există nici națiune. Iar un popor lipsit de credință este sortit pieirii.

Din epoca bulită au rămas cuvinte ca: partid, lupta de clasă, proletari, marxism, leninism, ceaușescu, dej ș.a.

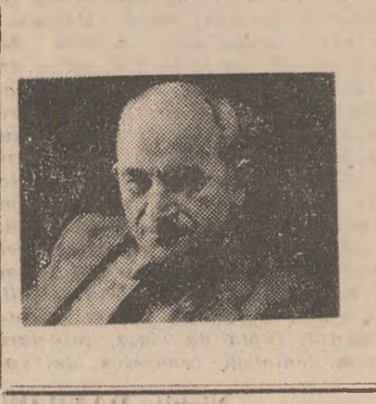
Nichita DANILOV

Europa, o problemă deschisă

La o nouă răscruce a istoriei, cînd vechile tensiuni dintre Est și Vest cunosc o vizibilă schimbare de termeni, cine se ocupă de trecut poate observa lesne un anume paralelism între începuturile resurecției române cu două secole în urmă, și noul proces regenerativ pe care tocmai îl traversăm. Și atunci lumea „atlantică" dispunea de un avans, în ordinea civilizației, care fascina pe răsăriteni. Și atunci inerția păturilor de jos părea definitivă, în timp ce o elită subțire căuta, uzînd de mijloace variate, să determine schimbări comparabile cu cele deja produse în alte zone. O mișcare spre Occident la nivelul elitei a înlesnit, la finele secolului XVIII și în deceniile următoare, contacte ce au înlesnit difuziunea informației, ideilor și tehnicilor stimulative. Se descoperea parcă din mers Europa. Iar nevoia de a se integra în civilizația de tip apusean românii o întemeiau deopotrivă pe realitățile prezente, etnoculturale, și pe istorie. *Latinitatea* era o idee-forță, pe care mai ales erudiții ardeleni din epocă au știut să o pună la lucru, cu argumente istorico-filologice, spre a obține intrarea în lume. Așa o tratează și A. D. Xenopol între alți istorici susținînd că românii au mers multă vreme în același sens cu apusenii, dar că epoca fanariotă a produs o ruptură dramatică, o discontinuitate plină de consecințe. Rămași în urmă tocmai atunci cînd istoria își accelera sensibil cadența, ei s-au lăsat uneori cuprinși de panică (Dinicu Golescu de pildă, are accente de mare neliniște), iar disperarea i-a făcut să-și aducă aminte, în compensație, de rolul salutar jucat odinioară într-o Europă față de care nu manifestau nici o slăbiciune. Complexului de inferioritate ce se instala progresiv i s-a răspuns prin cultivarea unui mesianism cu vechi rădăcini, evocate acum de istorici și de poeți un mesianism creștin pus la lucru cu mari jertfe și avînd ca rezultat protecția Europei contra agresiunilor otomane. O izolare de cîteva generații, în secolul XVIII, a fost suficientă pentru a naște un sentiment de ruptură și a dramatiza relația cu Apusul, devenit pentru români „podoaba lumii" modelul demn de urmat în noile circumstanțe create pe continent de Revoluția franceză și de campaniile napoleoniene. Unii puneau accent pe ruptură, convinși că Europa e împărțită în două zone distincte. Alții, dimpotrivă, supralicitau ideea de unitate europeană, ca o șansă de viitor și pentru români. Grigore IV Ghica spunea la 1824 că „toate puterile Europei formează numai o familie inseparabilă", iar peste cîțiva ani E. Poteca întrezărea chiar o Europă „de la Portugalia pînă la Siberia", cu alte cuvinte un spațiu întins și polimorf, în care neamul său își putea rostui un loc mai confortabil. Utopia și realismul se îngemănau discret. „Să urmăm europenilor mai de aproape", devine, în expresia lui Gr. Pleșoianu, un îndemn salutar și o regulă de conduită. Aplicarea ei întîmpina numeroase rezistențe, ceea ce face ca idealul european să rămînă practic intangibil, deși elita cea mai activă milita deschis pentru el, ca soluție de transgresiune a handicapului, și de modernizare mai rapidă. Un timp, formula „spre Europa" constituise marele îndemn, un mod de ieșire din impas. Apoi, pe la jumătatea secolului XIX, cînd toate popoarele se aflau în plină convulsie revoluționară, s-a putut spune că „Europa ne privește", atentă la progresele noastre, preocupată ca instituțiile liberale să prindă rădăcini și în solul moldo-valah. La 1848, revoluționarii munteni evocau însemnătatea mișcării lor pentru „întregul continent", știindu-se parte din economia acestuia, fie și o parte mereu frustrată prin chiar poziția ei marginală. N-au făcut românii, secole în șir, de strajă la frontiera cea mai amenințată a Europei? Au și fost numiți, ciudat, „poartă a creștinătății", zid, „sarai", bastion, „propugnaculum". Cruciați tîrzii, ei n-au mai putut înfrunta de la un timp colosul islamic și s-au supus, nu fără a-și asigura o certă autonomie și fără a reproșa deschis puterilor europene lipsa de implicare mai activă în rezistența antiotomană. A fost a doua „părăsire", după cea din secolul III, iar consecințele ei se cunosc. La 1879, cînd statutul juridico-politic al țării era din nou motiv de dispută europeană, istoricul Victor Duruy a ținut să observe că, în pofida atîtor dificultăți, românii au reușit să subziste: „Nu vom părăsi atît de ușor ca împăratul Aurelian această vitează populație românească a Daciei Traiane. Vrednică de originea sa și de cel ce i-a dat primele orașe, ea a jucat în Carpați rolul lui Pelagiu și al ostașilor săi în Asturia, înfruntînd din înălțimile acestei inexpugnabile fortărețe toate invaziile, recîștigînd pas cu pas teritoriul pierdut și reconstituind, după șaisprezece secole de lupte, o Italie nouă, Țara Românească, a cărei înălțare în rîndul popoarelor libere o salută toate popoarele latine". E greu de spus cîtă solidaritate de gintă exista atunci. Fapt este că latinii carpato-dunăreni și-au pus toate speranțele într-un occident romanic, față de care își definea propria identitate, vocația culturală, programul de modernizare. De acolo au împrumutat și modelul social-politic, pus la lucru încă înainte de Unirea Principatelor și criticat insistent de junimiști pentru inadecvația lui. Misiunea de bastion al Europei liberale în Est s-a definit tot în raport cu modelul apusean. Kogălniceanu și Anagnosti subliniau importanța istoriei noastre pentru Europa (1837), iar I. Ghica căuta să pună în lumină „ponderea Moldovalahiei în problema Orientală" (1836). Ideea de martiraj în numele libertății domină pașoptismul și va fi readusă mereu în actualitate cu accente revendicative, uneori și resentimentare. *Misia* de care vorbiseră Aaron, Kogălniceanu, Bălcescu, pe seama poporului român, devine o temă curentă la I. Ghica (*Misiunea românilor*, 1862), V. Maniu (*La mission de l'Occident latin dans l'Orient de l'Europe*, 1869), Al. Odobescu (*Bulevardul civilizațiunii în Orient*, 1877) ș.a. Substratul acestui mesianism e în ansamblu justițiar și revendicativ. Pentru generația *Junimii*, Europa nu mai alcătuia un ideal de neatins, atitudinea ei față de valorile acesteia fiind mai degrabă una critică. „Nu voiu, stimabile, să știu de Europa dumitale" nu e doar o replică memorabilă într-o piesă de mare efect, ci totodată una rezumativă pentru starea de spirit a epocii postpașoptiste. Eminescu e, se știe, unul dintre publiciștii care au formulat mai drastic și mai abuziv sentimentul opoziției noastre în raport cu Europa. Marile convulsii din veacul XX i-a găsit pe români preocupați mai întîi a-și desăvîrși unitatea de stat, ceea ce îi plasa în plină criză a integrării europene, fie că e vorba de fenomenul însuși al integrării naționale sau de apărarea noului organism. I-a găsit apoi în situația de a-și pleda interesele la Liga Națiunilor și în alte foruri internaționale. Europa devenise o realitate aproape familiară pentru omul deprins a călători, pentru intelectual, pentru diplomat, din nefericire o realitate prea puțin durabilă. Tragica segregație social-politică de după ultimul război mondial, adîncind un proces mai vechi, ne-a aruncat din nou în afara marilor curente de idei și preocupări. Ea ne-a inculcat, în timp, sentimentul unei izolări tot mai depline și chiar al unei alterități ireductibile. A trebuit să vină seria de revoluții din centrul și sud-estul Europei pentru a ne sili să regîndim toată problema. Nu e doar problema noastră, însă la noi procesul reintegrării comportă o conotație specială, dată fiind criza de prestigiu a noului regim, criză susceptibilă a întîrzia procesul și a spori dificultățile acomodării.

Al. ZUB

OCTAVIAN PALER

Confruntări cu avocatul diavolului

(care țin loc de introducere la „Cele zece porunci ale înțelepciunii")

27. Îmi aduc bine aminte după-amiaza de toamnă oarecare, nici caldă, nici rece, cînd am intrat într-o dugheană întunecoasă, din apropierea cheiului Dîmboviței, unde un anticar bătrîn, ghemuit pe un scaun, dormita sub un mic vitraliu care atrăgea cel dintîi atenția vizitatorului. În vitraliu, un balaur albastru, cu limbă de foc și ochi fosforescenți, își încolăcea coada printre trîmbițele aurii ale cîtorva îngeri bucălați, cu mîini durdulii, care nu te trimeteau deloc cu gîndul la Judecata de Apoi. Plutea un miros vag, dulceag, în încăpere, care semăna cu mirosul lemnului de santal, dar și mai mult m-a intrigat stăpînul dughenii. Era un bătrîn cu obrazul foarte uscat, ca de mumie. Rîdea rar, fără bucurie, și își mușca des buza de jos. Nu părea pasionat de cărți, nici nu ținea să afle dorințele sau preferințele clienților. Îi lăsa să scotocească în voie în rafturile înghesuite, organizate la întîmplare sau, oricum, fără nici un criteriu vizibil. Acolo am descoperit plăcerea de a căuta, cu o totală libertate, într-o junglă de hîrtie tipărită și îngălbenită de vreme, ceva care să mă intereseze și, amănunt important, să coste puțin. Mi-am petrecut multe ceasuri în dugheana aceea, pe care la sfîrșitul războiului n-am mai văzut-o. Dispăruse în anul în care am lipsit din București, luînd cu ea ceva din farmecul tulbure și naiv al unei pasiuni ce mi-a sărăcit adolescența, dar mi-a dat și mari satisfacții.

Aflam o mulțime de lucruri noi pentru mine din acele lecturi lipsite de pretenții; că piatra filosofală a alchimiștilor nu era piatră, nici focul folosit de ei nu era foc profan, comun, că nu există doi oameni care să aibă ridurile la fel, și că sînt șapte riduri principale care se formează în genere pe frunte, dar nimeni nu le posedă pe toate șapte, că bufnița întruchipează înțelepciunea (de ce, nici azi nu știu) sau că vestita „Cîntare a cîntărilor" e, de fapt, o poezie de dragoste transformată în rugăciune, David preamărind acolo farmecele Sunamitei. Am aflat, de asemenea, de existența licornului, și chiar am văzut o reproducere în culori după o pictură ce înfățișa acest animal fabulos, de un roz pal, aproape alb, cu barbă de țap și cu, bineînțeles, cornul crescut în frunte; un licorn ridicat pe picioarele dinapoi și agățat cu cele dinainte de un copac fără crengi, albastru, cu cercuri albe din loc în loc pe care l-am descris, cîțiva ani după aceea, într-un roman pierdut. Am avut și surprize mai mari. Un profesor, de nu mai țin minte ce specialitate exotică, pretindea, de pildă, că înțelepții celebri, ca Aristotel și Teofast, atribuiau pietrelor prețioase virtuți aparte: smaraldul ar mări memoria, perla ar îndepărta durerile de cap, safirul ar fi util împotriva mușcăturilor de scorpioni și de șerpi, diamantul ar vindeca de mînie pe cel care-l ține puțin în gură, topazul ar neutraliza orice lichid în care se află otrava, și așa mai departe. Asemenea lucruri scăpau puterii mele de înțelegere și nu mă puteam stăpîni să zîmbesc în ignoranța mea, ca și atunci cînd citeam că luna influențează inima, ochiul stîng și memoria sau că e mai important să încerci decît să reușești sau că despărțirile mențin o iubire. Unele dintre aceste ciudățenii mă nedumereau cum mă nedumerește și azi la crini contrastul dintre aspectul virginal al florii și violența mirosului, pe altele nu le puteam lua în serios din pricina nevoii mele de logică ori din cauza unor carențe de imaginație. Printre apostoli, eu aș fi fost Toma. I-aș fi cerut Învățătorului să-și înfăptuiască minunile sub ochii mei... Într-o zi, am cumpărat, pe mai nimic, o broșură ferfenițită care ar fi meritat subtitlul: „pentru uzul bărbaților care se doresc războinici". În ea, femeia era ocărîtă în fel și chip, socotită sămînță de nenorocire, rădăcină a tuturor pierzaniilor, principala greșeală a lui Dumnezeu, fagure de miere și venin, o nenorocire rîvnită, rău dulce, spadă care străpunge și inima înțelepților, o ființă predestinată răului, cu care nici o măsură de prevedere nu-i de prisos deoarece săgeata privirii ei îi doboară și pe cei mai viteji bărbați etc. „Vitejii" bărbați erau avertizați să se ferească mai ales de femeile frumoase și surîzătoare care sînt cele mai primejdioase. Li se atrăgea atenția că de la magiciana Circe, prima femeie fatală, la frumoasa și periculoasa zeiță Kali, femeile au căutat prin cele mai viclene mijloace să devină temnicerii bărbaților și că frumusețea lor este arma principală în acest război la sfîrșitul căruia bărbatul este fie învingător, liber și singur, fie învins, prizonier și îndrăgostit. Numai în pustiu asceții au putut fi siguri că una din urmașele Circei nu-i va mai transforma în porci. Dar și acolo cu condiția să-și supravegheze visele și să-și biciuiască rușinoasele momente de slăbiciune, dacă apar. Sprijinindu-se pe mărturiile unor bărbați învățați și chiar sfinți, dar îndeosebi pe catalogul celor „două sute de vicii și nelegiuiri ale femeii", alcătuit de un franciscan spaniol cam prin secolul al XIV-lea, autorul broșurii dorea cu înverșunare să apere „vitejia" masculină de perspectiva înfrîngerii, să demaște momeala folosită de diavol pentru a atrage spița bărbătească în Infern. M-a uimit, nu ascund, că Platon așeza femeia între om și animal, că Petrarca, îndrăgostitul de Laura, a fost în stare să hulească sexul frumos, dar nici aceste exemple ilustre, cărora din respect nu le-am acordat credit, nici citatele din sfîntul Pavel, din Tertulian, din Pliniu, din Quintilian sau din teoriile unor medici care afirmau în Renaștere (!) că femeia este „un mascul mutilat și imperfect", nu m-au întărit împotriva pericolului de a cădea, la rîndul meu, victimă. Am rămas insensibil la grozăviile înșirate. Din fericire, căci altfel aș fi devenit misogin înainte de a cunoaște iubirea! Chiar cu mintea mea necoaptă, am bănuit că ocările și calomniile — mai ales cele ilustre — împotriva femeii sînt totdeauna suspecte, că sfaturile în acest domeniu n-au, practic, nici o valoare și că, în dragoste, fiecare își bate, cum îl taie capul, țărușii pentru a-și încropi un rai personal sau iad propriu fără să-l intereseze părerile altora. Nu-mi lua ce nu-mi poți da, i-a zis Diogene lui Alexandru cel Mare. Profundă vorbă! E adevărat că femeile fac uneori greșeli, oferind bărbaților mai mult decît pot ei să primească și uitînd că noi nu ne prea pricepem să îndurăm fericirea unei iubiri întregi. În adîncul sufletului, dorim să primim numai jumătate, pentru ca să putem cuceri cealaltă jumătate, luptînd pentru ea, întrucît bărbatul nu e în stare, se pare, să prețuiască așa cum se cuvine fericirea de a primi în dar, e mîndru numai de victoriile sale. Probabil, numai în mintea unui bărbat a putut să încolțească ideea, auzită sau întîlnită nu mai știu pe unde, că dragostea e o luptă. O luptă în care, se înțelege, există, cînd nu se distrug amîndoi, un învingător și un învins. Eu unul nu m-am lămurit nici pînă acum care e mai cîștigat: învingătorul sau învinsul? În schimb, m-am lămurit asupra altui lucru. Controversele pe tema înțelepciunii sînt exclusiv operă bărbătească! Femeile, care cunosc, se pare, mai bine decît noi valoarea posibilului, nu s-au lăsat înșelate atît de ușor de utopie, nici nu se arată dornice de nepăsări suverane. Numai noi suferim de păcatul originar de a călca prin gropi, sub pretextul că privim cerul.

28. Îmi amintesc, de parcă aș fi răsfoit-o ieri, și acea carte. Arăta jalnic, fără coperți, fără primele pagini. Era vorba în ea despre regele Solomon, înțeleptul înțelepților, despre bogățiile lui nemăsurate (atît de mari încît argintul ajunsese, sub domnia lui, să fie disprețuit), și despre faptul că, în ciuda faimei de care s-a bucurat acest rege, mai nimic din ceea ce se povestește pe seama lui nu e sigur. Unii pretind că tronul lui Solomon era din aur, că avea șase trepte, cu doi lei de o parte și de alta, și cu doi vulturi deasupra. Alții spun că tronul era din fildeș ori din lemn scump de santal. Regele se pricepea la ierburi, la pietre, la astre, studiase toți arborii, îndeosebi cedrul din Liban, păsările, reptilele și peștii, avînd cunoștințe neobișnuite chiar pentru un învățat și prețuia înțelepciunea mai mult decît mila, puterea și bogăția. În palatul lui negustorii erau invitați, se zice, să ia loc la mese de fier, săracii la mese de lemn, șefii militari la mese de argint, iar savanții și artiștii la mese din aur. Se mai povestea acolo că Solomon avea o lampă misterioasă și un inel magic, pe care l-a pierdut odată scăldîndu-se în rîul Iordan, drept care a rămas abătut și tăcut pînă ce un pescar a găsit inelul într-un pește și i l-a adus, și că înțeleptul înțelepților l-a trădat pe Dumnezeu la bătrînețe, lăsîndu-se atras de femeile străine spre alți zei. Un semn ar fi și faptul că Biblia, care dă multe amănunte despre tezaurele regelui, despre caii și căruțele pe care le poseda, tace în privința morții lui Solomon. Ea arată numai că regele a adormit lîngă părinții săi, fără să precizeze dacă a murit în păcat sau nu. O legendă e de părere că ar fi murit în genunchi, rugîndu-se, sprijinit într-un baston și că slujitorii săi, crezîndu-l în viață, și-au văzut o vreme de treburi mergînd în vîrful picioarelor cînd treceau prin apropierea acelui loc, pînă ce un șarpe a ros bastonul care sprijinea cadavrul, iar acesta s-a prăbușit. Dar cel mai mult m-a interesat partea unde se relata că, potrivit altei legende, Solomon a așternut într-o carte toată învățătura sa și toate tainele ei. Se chema „Secretul secretelor" și purta semnul inelului magic al regelui, închis într-un cerc. Înainte de a muri, regele ar fi încredințat manuscrisul fiului său Roboam, cerîndu-l să-l îngroape, odată cu trupul lui, într-un cufăr de fildeș, unde cartea ar fi stat ascunsă mult timp, pînă ce niște filosofi babilonieni s-au hotărît să profaneze mormîntul lui Solomon și s-o fure. Dar nimeni nu putea s-o citească, s-o înțeleagă, din pricina obscurității cuvintelor folosite de regele înțelept. Abia mai tîrziu, un învățat, menționat numai de legendă, pe numele său Tozgrec, a reușit, după ce i s-ar fi arătat în vis un înger care i-ar fi dat cheia tainei, poruncindu-i să n-o arate și altora. Acest Tozgrec a lăsat, se zice, cu limbă de moarte ca nimeni dintre cei care vor izbuti să înțeleagă „Secretul secretelor" să nu explice vreodată ce au înțeles; fiecare să păstreze pentru sine tălmăcirea vorbelor obscure, pentru ca astfel numai cei foarte înțelepți, foarte învățați, să știe ce este „secretul secretelor". Cercul desenat în jurul inelului lui Solomon ar porunci același lucru, că oricine pătrunde tîlcul ultim al secretului trebuie să se închidă în muțenie, să nu vorbească nimănui despre ceea ce a aflat, dacă nu vrea să stîrnească împotriva sa lumea spiritelor. Pe marginea acestui cerc ar fi repetate prima și ultima literă a alfabetului grec, ca o formulă, „alpha, omega", și o invocație, găsită și pe un vas de lut la Ninive: „Xilka, Xilka, Besa, Besa". Se mai povestea că existența în sine a acestei cărți a fost foarte controversată de-a lungul secolelor, dar că papa Inocențiu al VI-lea a poruncit să fie ars un exemplar al ei; un exemplar, deoarece tradiția cerea ca acela care posedă „Secretul secretelor" să-l aibă copiat de propria sa mînă pentru a-i fi de folos și, conform zvonurilor, fiecare medic mai învățat, fiecare savant avea o copie ascunsă cu grijă în ungherul cel mai tainic al laboratorului sau al locuinței sale... Am înșirat aceste amănunte pentru a motiva ce s-a petrecut cu mine atunci. Probabil, și datorită luxului de referințe concrete, care amestecau istoria în legendă într-un mod ce făcea cu neputință, pentru un novice în ocultism, separarea grăuntelui ipotetic de adevăr din noianul de eresuri, imaginația mea a luat foc. În primul rînd am avut naivitatea să cred că există un secret al secretelor. După aceea, am avut nerușinarea să-mi închipui că la cei nici șaptesprezece ani împliniți ai mei eram, puteam fi, puteam deveni, un pretendent foarte potrivit pentru a-l căuta și găsi. Ceea ce era, din multe puncte de vedere, o enormitate. Mai întîi că n-aveam nici o competență în materie. Apoi că, din moment ce specialiști serioși eșuaseră, nu era să găsesc eu ceea ce nu reușiseră ei. În sfîrșit, admițînd că exista vreun exemplar din această carte, că ea nu era o simplă poveste, cum aș fi înțeles-o? Dar la șaptesprezece ani n-ai sentimentul ridicolului. Probabil, n-aș fi putut figura în nici o expediție importantă, care să atingă Polul Sud, să biruie singurătățile Himalaiei ori să exploreze jungla Amazoanelor, deși am visat mulți ani aurore boreale, zăpezi veșnice și arbori luxurianți, în schimb am intrat peste noapte în pielea unui fel de brigand intelectual. M-am hotărît să dau tîrcoale prin biblioteci și anticariate, imaginîndu-mi că pierdutul secret al secretelor zăcea poate, undeva, în vreo carte veche, prăfuită, necercetată de nimeni.

O precizare. Nu m-a încercat, ca pe alții, în momentele de mare ardoare, ispita absolutului. N-am gîndit totdeauna, ca azi, că înțelept este să nu alergi după năluca totului, ci să pierzi cît mai puțin din partea ta de posibil, dar mi-au lipsit chemarea și dorința de a fi un vagabond universal care năvălește lacom în toate grădinile, visate ori reale, pentru a-și cuceri propria sa lînă de aur. Nici măcar pasiunea pentru Don Quijote și ușurința de a-mi face iluzii nu m-au împins să-mi absolutizez pretențiile. Am simțit nevoia să pot spune că iubesc lumea, nu că vreau s-o cunosc. De aceea, alergătura după „Secretul secretelor" avea ceva de reverie bovarică mai degrabă decît de vînătoare pe urmele unor cunoștințe pentru care lucrurile vagi sînt cele mai la îndemînă. Vroiam să-mi încerc norocul, cutreierînd bibliotecile și anticariatele în căutarea unei cărți pe care n-o văzuse nimeni și, probabil, nici nu exista decît în închipuirea mea incendiată de o legendă pe cît de stufoasă, pe atît de suspectă. Vîrsta scuză, sper, seriozitatea cu care am aspirat să desleg misterul cărții puse pe seama lui Solomon. De altfel, bănuiesc că n-am fost eu singurul adolescent care a avut candoarea să-și imagineze că secretele au rămas secrete numai fiindcă acelora care au vrut să le rupă vălurile le-a lipsit tenacitatea necesară! sau singurul care a înțeles greu, foarte greu, că ignoranța adevărată, conștientă de sine, începe abia la maturitate, după o impetuoasă și, probabil, binefăcătoare lipsă de modestie; dar eu am împins acest orgoliu aduiosător pînă la forme concrete. Greutatea cu care m-am dat bătut, cînd m-am convins că, în ciuda așteptărilor, căutările mele prin biblioteci și anticariate erau zadarnice, arată cît de acaparatoare a fost chiar perioada de incubație a bolii mele.

(va urma)

Mircea Eliade

ÎNTOARCEREA LUI GINGHIS-HAN

Pentru cunoașterea Orientului

Zilele pe care scriitorul turc Aka Güzdü le va petrece în România ar pentru fiecare dintre noi. Ce cunoaștem din viața spirituală și culturală a Orientului apropiat? Cîți dintre intelectualii noștri stăpînesc una din limbile sud-estului european sau al Orientului? Facem parte — și ca așezare geografică, și prin descendență culturală — din Răsărit, dar privirile noastre sînt îndreptate exclusiv spre Apus. Dacă nu cunoști ultima carte a celui mai nou dintre scriitorii francezi, ești considerat „incult". Dacă nu poți vorbi cu amănunte despre Paris, Viena, Nisa sau Londra, ești privit cel puțin cu mirare. Dar nu tulbură pe nimeni faptul că nu cunoaștem nici un autor turc, grec sau sîrb; că nu știm nimic despre cultura lor modernă, despre problematica lor spirituală; că n-am învățat să iubim peisajul și trecutul istoric al Asiei Mici; că n-avem prieteni la Ankara, Athena, Beiruth sau Cairo, așa cum avem la Berlin, Paris sau Londra.

Firește, nu e nevoie să renunțăm la „lumile Apusului", ca să învățăm să iubim și să cunoaștem Răsăritul. Putem, cel mult, să controlăm această pasiune a noastră pentru Occident și cultura occidentală, ca să găsim timp și energie și pentru înțelegerea Orientului. Dacă n-ar fi decît faptul că sîntem de aici, din părțile răsăritene ale Europei, nutriți secole de-a rîndul cu spiritualitatea răsăriteană — și încă ar fi de ajuns pentru a justifica interesul nostru pentru Orient. Dar nu e numai atît. Se petrece astăzi o mare schimbare în istoria lumii. Asia reintră în istorie. Orientul începe să activeze, autonom, în istoria universală, unde încetase de a mai fi prezent de la Gengiz Khan și Baiazid. Popoarele asiatice încep să-și creeze propriul destin. De la japonezi — care au dat, cei dintîi, semnalul deșteptării — și pînă la arabi, cu care sîntem aproape vecini, Orientul întreg se trezește la o viață proprie, în conformitate cu tradițiile lui istorice și forțele lui creatoare.

Asia reintră în istorie devenind asiatică: regăsindu-și adică, propria sa substanță și urmîndu-și propria sa vocație. Orientul, atîtea veacuri ținut departe de centrele creatoare de cultură, începe să colaboreze efectiv la clădirea unei lumi noi, întemeiate pe valori spirituale ecumenice — așa cum nu prea s-au mai răspîndit în Apus după Marea Schismă (individualismul) și Renașterea (naturalismul). Se va vedea curînd, atunci cînd valorile spirituale orientale își vor găsi interpreți mai dibaci în fața occidentalilor — că viața orientală nu este „confuză", „haotică" și „mistică", nici în ordinea metafizică, nici în cea estetică sau socială. Se va vedea că viziunea orientală a lumii și a omului e mult mai coerentă și mai vastă decît concepțiile monderne, fie ele vitaliste, raționaliste sau atomiste.

Reintrarea Asiei în istorie va aduce după sine mari schimbări de perspectivă. Una din consecințele imediate va fi, fără îndoială, depărtarea popoarelor orientale de Occident — de pe urma căruia au suferit atîta în ultimele două sute de ani. Simpatie nu va arăta, deocamdată, Orientul decît acelor țări care nu și-au exercitat sub nici un fel stăpînirea asupră-i, și nici nu amenință cu lucrul acesta într-un viitor apropiat. De aceea, este foarte probabil că Sud-Estul european se va bucura de o mare considerație în toate centrele orientale: pentru că, pe de o parte acest Sud-Est este totuși în Europa, și, ca atare, prețios pentru prestigiul și experiența sa — iar pe de altă parte, pentru că acest Sud-Est aparține, prin tradiția sa culturală și prin atitudinea sa specifică, Orientului.

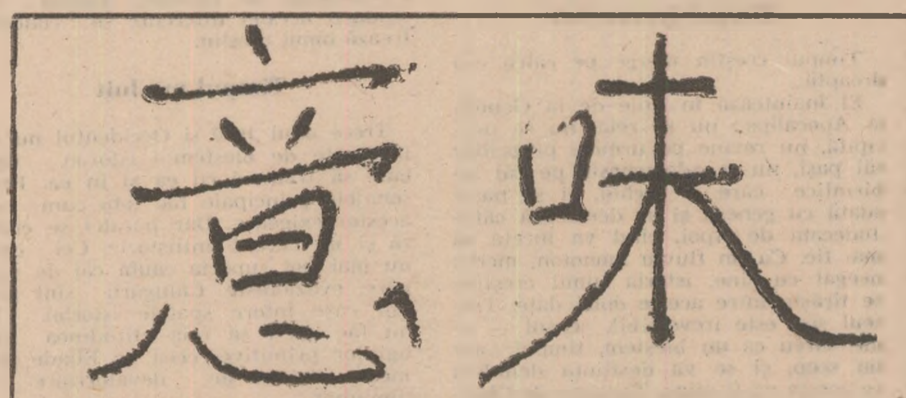
Noi, românii, nu putem rămîne indiferenți față de această transformare totală a lumii cu care ne învecinăm. Căci este, într-o mare măsură, lumea noastră și, chiar cînd nu ne dăm seama, vorbim aceeași limbă spirituală. Civilizațiile țărănești și structura morală a acestui Orient — fie el creștin, musulman sau „păgîn" — se aseamănă. În sufletele acestor noroade ale Răsăritului zac încă neistovite rezerve de energie creatoare. Crizele care amenință culturile occidentale nu sunt primejdioase în Orient. În istoria modernă a spiritului — istorie care începe cu Renașterea — Orientul încă nu și-a adus partea lui de contribuție personală. Europa, și întreaga cultură modernă, s-a făcut fără orientali. Dar toate semnele arată că reintrarea Asiei în istorie va aduce cu sine și o înflorire excepțională a culturilor orientale; culturi care, de data aceasta, vor vorbi lumii în graiul lor, iar nu într-un grai împrumutat.

România este considerată, în tot Orientul apropiat, ca o țară mare și puternică. Se cuvine să dovedim vecinilor noștri că avem și o mare cultură, sinteză desăvîrșită între Orient și Occident. Dar pentru asta, trebuie să învățăm să iubim valorile spirituale create în Orient; să le iubim și, uneori, chiar să le ajutăm să pătrundă în lumea largă prin inițiativa și prestigiul nostru. Cultura românească va fi chemată să joace, în această regiune unde Occidentul se întîlnește cu Orientul, rolul pe care l-a avut Franța față de Olanda, Danemarca și unele provincii germanice; de a le ajuta, adică, să ia cunoștință de sine, și de a imprima creațiilor lor culturale valoare circulatorie mondială.

Să nu uităm că Țările Românești au avut cîndva un asemenea rol, deși exercitat în condiții mai modeste, în tot Orientul creștin. „Hegemonia spirituală" a Țărilor Românești a încetat o dată cu revoluția industrială occidentală, care a dus fatal la dominația Apusului. Dar se pare că în lumea nouă, de care ne apropiem, asemenea valori nu vor mai juca rolul exclusiv pe care l-au deținut în ultimele două sute de ani. Este foarte probabil că, într-un viitor apropiat, oamenii de pretutindeni vor înțelege că nu numai valorile concrete sunt realități — că tot atît de reale și de creatoare de istorie sunt valorile spirituale — în care Sud-Estul european și Orientul n-au fost niciodată sărace.

Dar pentru a înțelege toate acestea, pentru a afla, bunăoară, că simbolismul arhitectonic al unui templu din Java sau cosmologia arhaică a popoarelor de demult dispărute din Asia Mică sunt mult mai aproape de înțelegerea noastră decît filosofia lui Kant sau neliniștile lui Pascal, e nevoie, înainte de toate, să ne iubim și să cunoaștem Orientul, de care ne am desprins prea brutal. Trebuie să ne convingem că ceea ce se petrece la Ankara, Beiruth sau Bagdad, și chiar ce se petrece la Calcutta sau Tokyo, ne interesează mai profund decît ceea ce se petrece în Apus. Nu că n-am avea nevoie să cunoaștem și să ne asimilăm rezultatele muncii occidentale. Dar nu ne putem permite luxul să ignorăm ceea ce se face la noi. Și noi, încă o dată, suntem la porțile Orientului.

Așa că, dacă va fi nevoie, ne vom putea dispensa de lectura cîtorva romane și reviste occidentale, ca să găsim timp și pentru o mai atentă cercetare a rosturilor răsăritene. Universul literar (martie 1940).

Grafiile lui ROLAND BARTHES

Descoperirea Indiei

Discuție lungă cu D., după ce ieșim de la curs. Îmi spune: „D-ta, care vii atît de tînăr în Asia, ai șanse să ghicești lucruri esențiale, care au scăpat europenilor pînă astăzi. Europenii născuți în Asia sînt de cele mai multe ori brute, ignoranți sau frivoli; căci nu se poate obține o educație europeană aici la noi. Iar europenii maturi care vin după ce s-au format, sunt ori sentimentali, ori erudiți. Nici unii, nici alții, nu au cum să se apropie de sufletul asiatic. Nouă nu ne trebuie oameni care să ne iubească pentru poesia lui Kalidasa sau pentru democrație. Ne trebuiesc oameni care să ne cunoască, întîi, și apoi să ne iubească. De aceea, nu te pripi cu dragostea d-tale. Dacă ai să izbutești să ne cunoști, cu vîrsta pe care o ai, vei fi un miracol".

M-am întors acasă abătut. Acum cînd scriu, masa mi-e plină de cărți. Nu e deloc ușor să reconstruiești doctrina Lokayata. Dar parcă nu se oprește totul aici, la sanskrită și la filosofie. Cît de mult aș vrea să ajung un indianist, să fiu cel mai bun elev al lui D.; și totuși, în același timp, mă întreb dacă nu e zadarnic tot ce fac eu, toată munca mea.

Am curajul, astăzi, să-i citesc lui D. cîteva note pe care le-am scris asupra spiritului indian. Rămîne puțin uluit de concluziile mele, dar e silit să le accepte, pe unele chiar fără discuție. Iată pe cele mai semnificative:

Ideea de model nu se putea naște decît într-un mediu antropomorfic. Sfințenia e ca însăși o imitație a lui Dumnezeu. Modelul putea fi civic sau estetic, după cum putea fi spiritual. Dar se păstra în cadrele umanității — chiar dacă este umanitatea perfectă, armonioasă — și păstra întotdeauna, dacă nu proporția și valorile umane, cel puțin intenția, gestul, coincidența umană.

Acum gîndiți-vă la repugnantul aspect al ascezei indiene; care e de-a dreptul irațională, inumană, incoerentă, absurdă, inutilă și barbară. Zeul asceților indieni e Shiva, cu imensele lui potențe sacre, iraționale și primitive. Se neglijează orice echilibru; se trece peste orice limite. Dar e ceva mai mult: Shiva e, în același timp, zeul ascetismului, violent și al orgiei violente. El e păstrătorul elementului nonuman, care se revoltă împotriva cadrelor vitale, sociale, firești ale omului. El oferă o ieșire — pe oriunde — din umanitate. Căci are puncte de contact cu ceea ce e dincolo de conștiința diurnă, dincolo de orice valoare și experiență umană. Puncte de contact opuse, la dreapta sau stînga, prin asceză atroce sau prin desgustătoare orgii, amîndouă excesive — dar amîndouă efective, concrete; actualizare a iraționalului. De aceea Shiva posedă mai multă religiozitate decît multe alte divinități; pe care le iubim pentru că apelează la omenescul, la esteticul și emoția noastră.

În India, teologia e separată de Biserică. Propriu-zis, nu există autoritate eclesiastică supremă, ci tradiția instituțiilor (caste, familii etc.) Omul e liber să gîndească orice, numai să îndeplinească riturile. Acestea constituiesc datoria socială, legătura între generații, continuitatea tradiției. Teologia nu are ce căuta în practica religioasă. Teologia e metafizică, și oricine o poate modifica sau respinge. Nu există persecuție religioasă, nici împotriva liber-cugetătorilor. Există însă boicotul împotriva acelora care, deși discreditează sau ignoră ostil riturile și tradițiile sociale, acceptă totuși să trăiască în societate. Aceștia nu pot fi tolerați în sînul societății. Ei sunt respectați numai cînd, renunțînd la rituri, renunță și la viața socială și se retrag din lume, făcîndu-se sannyasini. Astfel totul e îngăduit, dacă omul știe să-și aleagă și să-și susțină calea. Teologia nu-și impune propozițiile. Nu intervine în viața religioasă a societății. Nu dă pedepse. Pedepsește numai comunitatea, dintr-un punct de vedere social, nu religios. Și pedepsește numai atunci cînd omul se face vinovat de hibridism etic; adică atacă și disprețuiește riturile, tradiția, și acceptă totuși să trăiască într-o societate permeată și însuflețită de seva vie a acestei tradiții unificatoare.

Desfășurarea și maturitatea sistemelor filosofice indiene se aseamănă istoriei științelor europene, iar nu istoriei filosofiei europene. Gînditorul indian lucrează pe probleme date, nu inventează el problemele; completează, perfecționează, apără sistemul din care face parte, punînd la punct cele scrise de maestrul său. În Europa, dimpotrivă, fiecare își creează sistemul său, încercînd anularea predecesorilor, căutînd cu orice preț o problemă nouă, nemaiîntîlnită pînă atunci, sau un punct de vedere inedit, „original", personal. Se cunosc cauzele acestui personalism ce caracterizează filosofia europeană; care nu e o tehnică, ci un discurs. E vrednic de remarcat caracterul tehnic, științific al „filosofiei" indiene. Asemenea creșterii ideilor și practicilor științifice în Europa, filosofia indiană prezintă un perfect continuum; fiecare filosof pleacă de la punctul unde a rămas maestrul sau predecesorul său, reface drumul îndărăt, stabilizează pozițiile cucerite, și trece mai departe, pe aceeași linie de gîndire însă. Asemenea științei europene, filosofia indiană e o tehnică, se fundează pe experiențe, și se învață nu din cărți — ca în Europa — ci de la profesor, ca în laboratoarele Europei. De fapt, mă întreb dacă termenul de „filosofie" poate fi aplicat în Orient. Darsana înseamnă cu totul altceva; înseamnă „aceea prin care poți vedea". Un punct de vedere al lumii și al liberării. De aceea feluritele darsana nu se anulează între ele, cum se întîmplă cu sistemele europene. Ele se completează; pentru că fiecare are punctul său propriu de vedere asupra lumii, și posedă criterii și valori proprii pentru judecata realității așa cum cade în zona sa de analiză

*) Fragmente selectate din Șantier. Roman indirect.

TIMPUL OCCIDENTULUI

„Timpul este ceea ce voi faceți din el, iar noi sîntem ceea ce face el din noi.".

(Malraux — Ispita Occidentului)

Timpul ireversibil

Timpul creștin merge pe calea cea dreaptă.

El înaintează în linie de la Geneza la Apocalips; nu se reia, nu se precipită, nu revine pe urmele propriilor săi pași, nu te ademenește pe căi labirintice care se închid, ci se naște odată cu geneza și se derulează către Judecata de Apoi, cînd va înceta să mai fie. Ca un fluviu monoton, mereu neegal cu sine, istoria lumii creștine se tîrăște între aceste două date. Traseul său este ireversibil, sensul — unic. Greu ca un blestem, timpul are un scop, și se va desființa deîndată ce acesta va fi atins. Teilhard de Chardin scria: „Deoarece conține și generează conștiința, spațiu-timp este necesarmente de origine convergentă.".

Punctul de convergență fiind cunoscut, ca și originea, lumea creștină nu are altă cale decît de la una la alta, sub ochiul atottemporal divin: „Anii tăi nici nu se duc, nici nu vin. Dar ai noștri se duc și vin, pentru ca să vie toate lucrurile (...). Și nici un timp nu-ți este coetern, ca și tine fiindcă tu rămîi în permanență. Și dacă timpul ar rămîne și el, nu ar fi timp. De unde rezultă pentru mine că timpul nu este altceva decît o depășire (...). Dar o depășire a ce, nu știm, probabil a sufletului însuși", (Sfîntul Augustin). Ca pentru un adevărat occidental, Geneza este pentru el încheiată, iar Apocalipsul izolat în viitor. Augustin se îndepărtează aici de Plotin, la care diversitatea se creează și se des-creează permanent din Logos, multiplul pleacă și se reîntoarce la Unul în mod continuu, prin emanație și conversiune. Toma din Aquino oscilează între cele două poziții, precizînd că nu poate fi stabilit un moment fix al Genezei. Tot Chardin va reconcilia rigoarea mecanicistă a viziunii occidentale cu concepția despre timp a școlii neoplatonice, pe baza teoriei relativității generalizate: îndepărtat în viitorul utopic, punctul Omega — în care hominizarea, spiritualizarea vor culmina în dumnezeire — există totuși simultan cu orice clipă liber aleasă: ce este să fie, este deja. „Dovada" că spiritualizarea umană și-a atins punctul final este constituită de întrupare și revelație, adevărate feed-backuri temporale.

Bunavestirea devine astfel un act de conexiune inversă, o anxiolitică asigurare pe care viitorul o transmite prezentului ,că evoluția a fost favorabilă și și-a atins scopul propus.

Timpul insuportabil

Occidentul nu a reușit să-și păstreze seninătatea în fața unui timp atît de implacabil, ca un judecător. Nostalgii de tot felul l-au mînat pe omul occidental să încerce să evadeze din capcană, dar toate au fost aspru amendate ca erezii de către dogma oficială. Propunînd retrăirea unui timp consumat — vîrsta de aur — ce încerca, în fond, Giaochino da Fiore, decît să conteste ireversibilitatea temporală, blestemul unui timp care tîrăște omenirea fără speranță la ceasul precis al Judecății? Amurgul Evului Mediu mulează deja seninătatea monahală și sentimentul trăirii în eternitate. Moartea devine insuportabil de materială: din instrument al devenirii timpul capătă caracterul unei condamnări fără speranță de sustragere. Le Goff scrie: „Evul Mediu, pe sfîrșite, se poticnește de un cadavru". și „Respectul pentru viață crește cu aceeași intensitate cu care crește conștiința valorii spirituale a morții fizice: acest zid al nimicirii corporale, peste care creștinii trec tot mai greu."

Societatea occidentală se vede condamnată la disperare de propria sa raționalitate. Mîntuirea pe care o așteaptă devine o mîntuire de timp, o extragere din blestemul ireversibilității. Sfîntul Toma scrie: „Eternitatea diferă de cea a timpului". Cum ar fi spus Kierkegaard, între eternitatea temporală și cea atemporală este o diferență de calitate. Asupra lichidării acestei diferențe se concentrează omul creștin.

Timpul măsluit

Trece anul 1000 și Occidentul nu se izbăvește de blestemul istoriei. Trebuie să trăiască cu ea și în ea. Personajele principale fac față cum pot acestei exigențe. Dar paralel se crează și un curent antiistoric. Cei care nu mai pot suporta caută căi de scăpare, evazioniste. Călugării sînt primii care întorc spatele istoriei. Ei nu fac decît să reia atitudinea religiilor primitive, ceea ce Eliade numea: „voința de devalorizare a timpului".

Pînă la finele secolului XI, în mînăstiri este descurajat studiul, considerîndu-se că obligația principală a călugărului este să caute îndurarea Domnului, și nu să încerce a desluși căile sale. Anul și ziua sînt astfel rînduite, ca fiecare să nu se deosebească prin nimic de celălalt, ca viața călugărului să fie de o desăvîrșită monotonie. Duby scrie: „Supunîndu-se acestor ritmuri circulare, ignorînd orice fel de accident care le-ar putea tulbura, comunitatea călugărilor trăia deja cu sentimentul eternității. Pentru ei, moartea nu mai avea importanță. Repetarea identică a rugăciunilor cotidiene și anuale anihila orice destin personal, suprima conștiința unei evoluții ascendente sau a declinului." Eliade explică excelent mecanismul acestei anulări a timpului: „Ca și misticul, ca și omul religios în general, primitivul trăiește într-un prezent continuu. Și în acest sens se poate spune că omul religios este un „primitiv"; repetă gesturile altcuiva, și prin această repetiție trăiește fără încetare într-un prezent atemporal" (Mitul eternei reîntoarceri).

„Sentimentul eternității se obține deci printr-o anulare a timpului. Călugărul benedictin găsise în existența monotonă, din care imprevizibilul fusese cu desăvîrșire exclus, soluția sustragerii din timp. Intuiția monahilor medievali este confirmată de Occidentul modern. Timpul este perceput ca durată în funcție de cantitatea de informație pe care o conține. Timpul bogat în informații pare mai scurt — cel sărac" se lungește". Clavier scrie: „Sensul adevărat al timpului se află tocmai aici: există în creier o cantitate crescîndă de informații accesibile sau neaccesibile, disponibile sau nedisponibile, iar această cantitate crește odată cu timpul, sau timpul odată cu informația care permite si condiționează acțiunea ordonată." O zi organizată riguros astfel încît să se constituie în repetiția precedentei, suprimînd orice nouă informație, anulează percepția temporală. Conceptul de timp se anulează în intelect, timpul „moare".

Aceasta pare să fie singura soluție, ca dovada că secolul XX, căutînd o scăpare de filosofia neantului, o regăsește, fără să fie foarte conștient că este o soluție veche, ancestrală. Hans Castorp are dificultăți în a-i spune domnului Settembrini cîți ani are, ceea ce, pentru un tînăr occidental bine crescut, este de-a dreptul scandalos —! Pentru cei din exterior, Hans rămîne șapte ani la Davos. Cît timp petrece el în realitate în lumea fără evenimente a sanatoriului el nu poate aprecia. Oare nu apreciase cu dezgustul său de militar conștiincios vărul Joachim că la Davos „nici nu putea fi vorba de timp"? Spre deosebire de călugărul medieval, Hans Castorp are însă un ceasornic — și uneori îl privește, căutînd să obțină de la acesta confirmarea senzației sale subiective — că sanatoriul se află în afara timpului, întocmai ca o cutie de conserve ermetic închisă și pusă pe un raft, într-o cămară uitată. Dar ceasornicul continuă să meargă, ceea ce-l nedumerește pe Hans, care se reîntoarce singur „în vicioasa lui gospodărie a timpului și în jocul său periculos cu eternitatea" sfidînd Occidentul cu voința sa nemăsurată de a face istoria, cu noile dogme ale omului occidental: „ideea de datorie și porunca de a trăi".

Cei care fug de moarte se întorc mereu la această soluție, ca eroul lui Bioy Casares, pastorul protestant Vermehren, care caută să prelungească viața fiicei sale condamnate, Lucia. Ca să trișeze moartea, el „a hotărît să le impună tuturor o viață care să se repete fără nici o abatere, *pentru ca în casa lui timpul să stea pe loc.*"

„Toate zilele păreau una și aceeași. Era ca și cum timpul s-ar fi oprit în fiecare noapte; era ca și cum ar fi viețuit într-o tragedie ce se întrerupea mereu la sfîrșitul primului act. (...). El se credea în eternitate." Venirea unui străin rupe însă monotonia și tînăra condamnată moare.

Timpul reunit

Occidentul nu reușește, după cum se vede, să-și depășească mentalitatea de școlar care caută să tragă chiulul cuiva. Smulse cu atîta trudă timpului, victoriile sale sînt înduioșătoare armistiții într-un război pierdut dinainte. Atunci cînd se leapădă de mentalitatea aceasta de sinucigaș, Siddartha, eroul lui Hesse, nu se adresează doar prietenului său Govinda ci întregii lumi occidentale: „Lumea, prietene Govinda, nu este imperfectă, dar nici nu se află pe drumul lung al desăvîrșirii: nu, ea este desăvîrșită în orice moment, orice păcat poartă în sine germenele iertării, toți copilașii poartă deja în ei germenii viitorilor bătrîni, toți sugarii poartă în ei germenii morții, toți muritorii poartă în ei germenii vieții veșnice."

Fugind de ea însăși și de spectrul nimicirii sale, civilizația rațională se întoarce către cea intuitivă. Occidentul se vrea brusc Orient, tocmai atunci cînd, politic și economic, Orientul face eforturi disperate ca să ajungă din urmă civilizația occidentală. Laureații premiului Nobel pentru fizică scriu ce ușurare a reprezentat pentru ei revelația că descoperirile cuanticii se regăsesc în marile intuiții orientale. *Siddharta* devine best-seller în Statele Unite ale Americii. Emisferele răspund timpului întinzîndu-se una după cealaltă, ca un cîine uriaș, care încearcă în zadar să-și prindă coada.

Alina MUNGIU

REVENIREA ÎN EUROPA!

Mult zgomot și tapaj a mai făcut la noi, din decembrie încoace, lozinca „revenirea în Europa"!

Repetată pe toate tonurile de oameni de cultură, politicieni, economiști, studenți, etc., etc., această lozincă a fost și a rămas destul de confuză, deși relevă pînă la urmă ceva, cu limpezime: anume, punctele vulnerabile ale capacității noastre de a ne analiza cu luciditate, fără parti-pris-uri și iluzii deșarte.

Să „citim" încă o dată lozinca. Mai întîi la care Europă se face referire? Desigur, e clar că la Occident, la cultura și civilizația Occidentului. Deci nu la Europa Iugoslaviei sau a Poloniei, nici chiar a Ungariei, ci la Europa Franței — de către scriitori și oameni de cultură; la cea a Suediei — de către Președinte și guvern; probabil la cea a Germaniei, de către economiști etc.

Fără îndoială că a te raporta la un model superior e cît se poate de normal și necesar; dar a bate toată ziua tam-tam-ul, și cu rost și fără rost, cu această „Europă" umilitoare prin opulența ei, cînd vedem cît de tristă și cenușie, cît de plină de lipsurile cele mai inimaginabile, mai in-umane, este de zeci de ani viața noastră cotidiană, mi se pare cel puțin o crasă lipsă de umor...

Dar să ne întoarcem la primul termen al lozincii.

A folosi cuvîntul revenire înseamnă a avea certitudinea că noi am fost odată în „Europa", că era comunismului ne-a expulzat din ea și acum, scăpați de totalitarism, vrem să ne întoarcem acolo! Nu știu cît adevăr conține ideea că noi am fost cîndva comparabili cu occidentalii. Ceea ce știu cu certitudine, este că am fost pînă nu demult o țară de sate, că apoi muncitorii au îngroșat rîndurile unei majorități trăind mizerabil și în ignoranță, și că numai o pătură foarte subțire a avut acces la un nivel de trai și/sau o cultură europeană.

N-am avut niciodată o „cultură" și cu atît mai puțin o „civilizație" puternică, de referință, compactă (dar cîte țări se pot lăuda cu așa ceva?); în cel mai fericit caz, am avut insule de civilizație și personalități care au izbutit de-a lungul timpului (prin efort managerial propriu!) să se impună înafară, rămînînd însă izolate, și fără putința de a asocia durabil numelui lor numele României...

Cu toate valorile de prim rang risipite cu inconștiență în întreaga lume, numele țării noastre n-a reușit să trezească respectul, simpatia și, mai ales, interesul constant al Occidentului. Ba, mai mult decît atît, cred că acestei „Europe", la care ne raportăm cu obstinație de secole, fără prea multe rezultate vizibile, nu-i pasă cu adevărat nici cît negru sub unghie de soarta noastră, înșirarea unor argumente istorice fiind suficientă pentru a întoarce iluzia în tragedie...

Cuvîntul revenire este inadecvat și din alte motive.

Chiar dacă nu sîntem în... avangardă, din punct de vedere cultural noi n-am părăsit niciodată „Europa". Să nu uităm că la ora actuală noi avem o bună școală de matematică, de canto, de interpretare etc., o literatură și o artă competitive...

Cît despre celelalte domenii (social, economic) — n-am fost și nici nu știu cînd (și dacă) vom ajunge vreodată la nivel occidental. Oricum, în nici un caz atît de curînd pe cît am dori. Timp de generații întregi, economia și mentalitatea noastră vor fi probabil tributare stilului de muncă și de gîndire comunist, stil înscris, s-ar zice, pînă și în codul nostru genetic (sau să fie acest mod de a gîndi și munci efectul influenței... Orientului?).

În tot cazul, lozinca ne-a sucit mințile (de parcă simpla aspirație ar și înnobila) și, pînă la un punct ,cred că ne împiedică să gîndim lucid. La ce ne-ar folosi această nesuferită luciditate? Fie și numai pentru a micșora efectele distructive ale nerăbdării noastre de-a ne vedea peste noapte egalii occidentalilor.

În locul lozincilor-anestezie ,ar fi mai bine să nu uităm nici o clipă că sîntem est-europeni, că avem de luptat cu lenea, lipsa de inițiativă și fatalismul oriental, dar și cu bășcălia, corupția, tranzacționismul, șmecheria balcanică din noi; ar fi mai bine să ne autoscrutăm permanent cu asprime și duritate, încercînd să ne adecvăm mijloacele la condițiile date.

P.S. Iată un îngrijorător exemplu de neadecvare. La zece luni de la evenimentele din decembrie, literatura adevărată agonizează. Închidem singura fereastră prin care comunicam cu lumea la care aspirăm?

Dar exodul în masă al specialiștilor? Nu este nepăsarea vizavi de această tragedie tot o dovadă de... inadecvare la condițiile date?

Mariana CODRUȚ

Clipele vieții

Mihai URSACHI

VILA ROSENKRANZ

Spiritele se deșteaptă, e-o bucurie să trăiești — *corul monodic psalmodiază în noapte,*
implorând învierea Rosalbei... În cețuri
funebrele gînduri iau formă de turnuri, inaccesibile scări fără sprijin,
astrele nopții, avare. În cețuri, în cețuri,
rătăcitoarele clipe, răzlețele, nu se'ntâlnesc să se țeasă'n
a timpului stative fără urzeală...

Din adânc monodia copiilor îngeri :
Spiritele se deșteaptă, e-o bucurie să trăiești. *O, ce fel*
de pânză e-aceea pe care o țeși, domnișoară Rosalba ?
Iată în zori lăptăreasa la clopotul porții,
nu avem servitori, nu avem paji, nu suntem cerșetori,
Evul de Mijloc se-ascunde în cărți, bătrînețea și moartea
de-asemeni. Cărțile mari de anatomie
cuprind ireproșabile planșe, florile merg ca pe roate
(ciclul nykthemeral, ciclul anual, pini argintii
înflorind mai tîrziu) trebuie să cumpărăm
ceai și fursecuri, autobuzele au doar
mici deviații de la orar, în America
a fost inventat în sfârșit aparatul
de bărbierit crocodili. (Noi știm
că acesta'i un bluff, crocodilii
nu poartă barbă, în fine.)

Hei ! strigă pentru a treia oară străinul, nu e nimeni aici ?
Clopotul porții sună din nou, tot mai stins,
ca la o mănăstire în depărtare...
I se păru că aude, de foarte departe,
pe un ton cunoscut : Spiritele se deșteaptă, e-o bucurie să trăiești,
cuvinte pe care le-a scris chiar el însuși, pe la Rusalii,
pentru banchetul din Casa cu Trandafiri.

„...Leprozeria e mare și nimeni nu te obligă
să ai și tu lepră dacă vrei să trăiești printre noi, Cavalere,
dar odată intrat, vei muri printre noi."
O, iată grădina de roze, acesta-i tărâmul
reînvierii. Din cer cântă îngeri, gloria zorilor,
...e-o fericire să trăiești...
Încununată de roze
ea țese o pânză
cu toate însemnele.
O va îmbrăca la Rusalii.

„Acele bestii tedesce, năvălind in cetatea senină
ucideau, jefuiau și ardeau. Ei lătrau
întrebând : Rosenkranzhaus, Rosenkranzhaus ?
'Ajungând la Palazzo delle Rose, pe la veghea a patra,
au trecut servitorii prin fier, pajii i-au
făcut robi iar în focul ce-a izbucnit dintr'odată
au pierit bunii noștri stăpâni, odihnească-se'n pace."
O tu, trandafir al Orientului !

Știm tot despre tot ! Știm tot despre tot !
Știm totul despre nimic. Știm nimic
despre totul. Nimic despre nimic.
Despre marea poveste. De trei ori hermetica veste.

Dar ce fel de pânză e-aceea pe care o țeși,
domnișoară Rosalba ?
Răzlețele ițe n'au să se-adune'n
a timpului stative fără urzeală.
Din ceață, din ceață, din ceață :
Spiritele se deșteaptă, e-o bucurie să trăiești...

Week-end în paradisul torturii (2)

Undeva, cîndva, pe Golgota

— Înainte de a discuta filiația propusă de Dostoievski între inchizitor și tiran, aș dori să ne întoarcem la scenariul „Patimilor". Mi-ați spus că vedeți în această secțiune a „Evangheliilor", capul de serie al literaturii supliciilor. Însă cînd spunem literatură ne gîndim de îndată la ficțiune, minciună...

— Nu cred că acest lucru este important în cazul nostru. Că în scenariul „Patimilor" există spații albe, neconcordanțe, asta importă mai puțin. Dar întreg episodul îmi pare că se sprijină pe un paradox mai puțin discutat. Nu mă gîndesc, firește, la paradoxul unui Dumnezeu care acceptă moartea (un subiect mult bătut, de la Renan la Papini...) ci la cu totul altceva: între „culpa" lui Isus și supliciul său se observă o ciudată nepotrivire.

— În ce sens?

Nu se potrivesc cuiele

— Nu știu dacă ați citit o istorie a „crucii", nici eu n-am parcurs pînă astăzi un manual serios în această privință. Desigur, cîteva pasagii în unele cărți, cîteva rînduri scrise în grabă, asta, da, putem întîlni ici și colo, însă o istorie serioasă, repet, nu există (ori nu am eu știință de ea). E păcat! O asemenea carte ar da seama nu doar de un simbol ci, mai mult, de o mentalitate, dacă aș confecționa-o eu, însă timpul nu-mi prisosește, i-aș pune un titlu care poate să pară banal: *Crucea și piatra...*

— Adică?

— Ei bine, ceea ce nu se potrivește în scenariul *Patimilor* este crucea, cuiele, ca să zic astfel. Și știți de ce? Simplu: pentru că supliciul crucii era străin cutumelor ebraice. În spațiul hebreu cei hărăziți morții erau sau înjunghiați (așa cum Abraham trebuia să-și înjunghie fiul, pe Isaac, pentru ca apoi să-l ardă pe un jertfelnic) sau supuși lapidării. În nici un caz ei nu erau crucificați. Obiceiurile crude pe care le-am amintit mai sus țin de mentalitatea semitică. Bănuiesc că vă mai aduceți aminte de acea scenă atroce din romanul lui Flaubert, *Salammbô*: mă refer la sacrificiul din final, acel „rug" uriaș, în care își pierd viața sute de copii, în numele și pentru îmbunarea lui Baal-Hammon, zeul suprem al fenicienilor. Din punct de vedere istoric, Flaubert este riguros: „arderea de tot" era o cutumă tipic orientală (evreii au denumit acest sacrificiu *molek*), întîlnită foarte rar sau deloc la greci și romani. Abia contaminarea cu farmecele Orientului l-a împins pe un Nero să apeleze și el la „torțele umane", dacă e să-l citim literal pe Sienkiewicz, cel din *Quo vadis*. Să luăm aminte, totuși : cei arși pe rug de liricul Imperator nebun nu erau romani și nici cetățeni ai imperiului : sfîntul Pavel din Tars, dar acest lucru l-am mai pomenit, a fost decapitat. În schimb, supliciul crucii acesta, da, este proprietatea romanilor, chit că înșiși romanii îl dezavuau. Iată un loc din Juvenal: „Haide, sclavul ăsta să fie răstignit! — Dar ce crimă a făcut pentru a merita o astfel de pedeapsă? Unde este delatorul, martorul? Ascultă prietene, cînd e vorba de viața unui om, niciodată n-ai putea zice că ai chibzuit îndeajuns. — O, ce prost ești! Dar un sclav e un om?". Și dacă tot l-am amintit pe *delator*, să nu uităm că acest nume designa o meserie foarte onorabilă, bine remunerată de romani. *O, tempora!*

— Ați pomenit termenul Orient. În ce mă privește, cred că e greu, aproape imposibil de definit...

— Și nu greșiți deloc. Ca și Suares, cel din cunoscutul eseu *l'Ombre sur l'Europe*, consider că este mai exact să vorbim de un Orient semitic, de unul islamic, apoi de unul buddhist și, de ce nu?, chiar de unul *shinto*, pentru a prinde și acea parte a Japoniei, care încă n-a fost cucerită de *zen*. Să ne întoarcem însă la termenii noștri „Crucea" și „Piatra": desemnam prin ei două mentalități, una occidentală, cealaltă „orientală", dacă mi mai este permisă folosirea acestui „epitet ornant", care, la urma urmei, nu acoperă nimic. În plus, dacă Valery are dreptate să definească Europa ca un melanj al „grecității", „dreptului civil roman" și „creștinismului", vom băga de seamă de îndată că în acest „amestec" una dintre date este de ordin „oriental" și, ca urmare, lucrurile se încurcă și mai mult...

— Cred că e mai bine să le lăsăm așa... Ați afirmat mai sus că nu avem încă o istorie a crucii (poate pentru că nu a fost scrisă deocamdată acea „istorie a cruzimii", invocată de Febvre, cu destul timp în urmă)...

— Da, nu există. Și, ca o curiozitate, nici nu știm cum arată crucea pe care a expiat Isus.

Iuxta Crucem

— Iconografia s-ar putea să ne mintă. De obicei, Mîntuitorul este reprezentat pe o așa-numita *crux immissa*, crucea latină cu patru brațe, în formă de +, așadar. Însă romanii foloseau pentru acest supliciu oribil trei feluri de cruci.

— Da, de aceea în formă de T ați adus vorba deja...

— Este ceea ce latinii numeau *crux comissa*, cunoscută mai tîrziu drept „crucea Sfîntului Antoniu". A treia, *crux decussata* sau „crucea Sfîntului Andrei" semăna cu un X.

— Pe care dintre ele a fost răstignit Isus?

— Este greu de spus, indiciile sînt foarte vagi. În ce mă privește înclin să cred că supliciul a avut loc pe o cruce în forma literei T, însă această afirmație trebuie luată *cum grano salis*. Ignorăm însă și alte detalii ale supliciului. De pildă, nu știm de ce obiceiul acesta roman n-a fost respectat întrutotul (Isus n-a fost biciuit înainte de crucificare și nici nu și-a purtat singur crucea; aceasta a fost transportată pînă la locul execuției de Simon din Cyrene). Însă ceea ce m-a frapat este altceva: culpa lui Isus, care, juridic vorbind era minoră (și a rămas pînă la urmă benignă!), a cunoscut o ciudată evoluție : dacă Sanhedrinul îl găsește vinovat de blasfemie (afirmația Învățătorului că ar putea dărîma Templul din Ierusalim ridicîndu-l în trei zile, era, neted vorbind, o blasfemie), în fața procuratorului, aceiași preoți, în frunte cu Caiafa, îl acuză de cu totul altceva, o minciună strigătoare la cer, pentru că Isus încă nu afirmase despre sine că ar fi *Rex Iudeorum*, denominație ce leza, firește, autoritatea imperială. În confruntarea narată doar de Ioan (18, 33-37) dintre Isus și Pilat, procuratorul îl întreabă: „Ești Tu Împăratul Iudeilor?" și replica vine prompt: „Tu ai spus...", dar la această ultimă înfruntare nu au existat martori. Ce au discutat cei doi putem doar bănui, deși episodul, așa cum este povestit de Ioan, pare verosimil... Aici intervine paradoxul, care mă preocupă: romanii (și Pilat nu putea să facă excepție) erau extrem de toleranți în materie de „drept canonic"; prin urmare, Pilat, în chip logic, trebuia să-l lase pe Isus în seama vindictei populare. Dar el se comportă absurd, acceptă învinuirea de ordin politic și-l pedepsește pe Mîntuitor după obiceiul roman (răstignirea). E ca și cum în această „crimă" Orientul și Occidentul și-ar fi dat mîna. Iar „delictul", mă văd nevoit să repet, mi se pare minor, lipsit de o temeinică justificare. E drept că Isus nu a fost nici primul, nici ultimul nevinovat condamnat la moarte. Istoria este plină de asemenea fapte abominabile. Îmi aduc aminte însă de o afirmație a unui personaj dintr-o povestire intitulată de Karel Capek chiar *Răstignirea*, adunată în *Cartea apocrifelor*: „Dacă n-ar exista nedreptate, n-ar exista istorie" și uneori gîndesc că acest Nahum s-ar putea să nu fie chiar departe de adevăr.

(continuare în pag. 12)

Valeriu GHERGHEL

Intelectualitatea, dacă e vinovată destul vocea împotr

· Relatare imparţială de la. întîlnirea D-lui VIRGIL membrii GRUPULUI

● Nu sînt atoateştiutor ● a sosit momentu' să ne putem spune de la obraz toate lucrurile ● o excesivă polarizare socială ului este asigurarea protecţiei sociale ● Chiţac a căzut pentru că toţi strigau „Jos Chiţac !" ● Cred că a stat prea mult au venit pentru că terenul liniştii publice era complet gol ● o decizie luată trebuie explicată pe larg ● Ce poate oferi put găsim calea de a integra pe cei capabili, rezultatul va fi un fiasco total pentru România ● Şi despre mine s-a spus că nu-s dător ● Dar Azi e puterea ! ● Nici grupul de la putere nu e monolitic ● nu doar scuze, ci şi garanţii ● În iunie ,a fost Dl Diamandescu era în Piaţa Universităţii ● Dăm acces la orice fel de date, inclusiv la dosare personale ● vom face şi e în favoarea însănătoşirii climatului ● Cîţi liberali nu ştiu nimic despre liberalism ! ● în această situaţie confuză, tot f încearcă să se impună politic ●

Joi, 27 septembrie, la sediul Grupului pentru Dialog Social, *a avut loc întîlnirea membrilor acestui grup cu D-l Virgil Măgureanu, şeful* Serviciului Român de Informaţii. *O întîlnire despre care, în alte timpuri, aş fi spus că e o „întîlnire de gradul trei", atît ar fi fost de improbabilă. Să fie acesta un semn al progresului nostru către democratizare ? Să dea Dumnezeu să fie aşa. Oricum, în toamna anului trecut, nu mi-aş fi putut imagina aşa ceva. Mi-aş fi putut, în schimb, imagina foarte uşor o anchetă condusă de un ofiţer de informaţii în legătură cu activitatea unui „grup de intelectuali nonconformişti". La un an distanţă, a avut loc această întîlnire, într-o atmosferă complet decrispată ,cu fotografi şi cameramani care nu aparţineau ,de astă dată, serviciului secret, ci* Grupului pentru Dialog Social. *Cum se va observa din relatarea întîlnirii, î a fost supus Dl. Măgureanu au fost, probabil, la precum cele la care erau supuşi altădată dizidenţii către anchetatorii vechiului serviciu secret. Nu, nu versare de roluri ! Este vorba de un lucru mult m democraţie, reprezentanţii oricărui serviciu public formarea corectă şi completă a opiniei publice. Să nirea la care am participat va fi de bun augur, instau logului dintre autorităţi şi reprezentanţii societăţi pentru finalul acestui text cîteva observaţii şi con continuare, cu maximă fidelitate, conţinutul neaşt care mi-a fost dat să particip.*

S.R.I.-ul nu are simpatii în funcţie de opinii

Pentru început, Dl. Thomas Kleiniger, care şi-a asumat rolul de moderator al discuţiei, a expus cîteva coordonate ale situaţiei actuale din ţară, insistînd pe cele trei mari categorii de frămîntări care preocupă corpul social : frămîntările legate de evenimentele din decembrie, cele datorate incidentelor de la mijlocul lui iunie şi, în sfîrşit, cele legate de proiectarea viitorului, Dl. Kleiniger este de părere că şeful S.R.I.-ului, prin rolul avut în decembrie, prin funcţia pe care o deţine şi prin pregătirea sociologică poate fi un partener de discuţie valabil în elucidarea acestor frămîntări şi probleme rămase nerezolvate. În final, moderatorul pune prima întrebare : Ce părere are Dl. Măgureanu despre această întîlnire ?

Virgil Măgureanu : Sînt foarte bucuros că am prilejul acestei întîlniri, dar aş vrea ca aceste discuţii, cu totul neconvenţionale, să fie totuşi cu picioarele pe pămînt. În primul rînd, aş vrea să precizez că nici într-un caz nu sînt atoateştiutor ,aşa că n-aş vrea să aşteptaţi de la mine mai mult decît pot oferi. Oricum, mă bucur foarte mult de această invitaţie făcută mie, care sînt un „oficial". Vin aici cu inima deschisă pentru că nu am nici un fel de sentiment de vinovăţie pentru tot ce-am făcut de cînd sînt în această funcţie.

Thomas Kleiniger : Aici, la Grup, trec mulţi străini. Pe de altă parte, mulţi de aici călătoresc în străinătate. Existenţa Grupului este agreată de S.R.I. ? Cum se vede G.D.S. dinspre S.R.I. ?

Virgil Măgureanu: Sincer vorbind, nu ne plac toate lucrurile pe care le rostiţi, dar a sosit momentul să ne putem spune de la obraz, cu sinceritate, toate lucrurile. Personal, m-aş socoti foarte avantajat dacă aş mai fi invitat aici, la intervale cît de rare, în funcţie şi de timpul meu şi de al dumneavoastră. Sigur, situaţia socială nu e simplă, se practică diferite etichetări, s-a ajuns la o polarizare socială excesivă. Unele etichitări sînt cu totul nedrepte, există materiale cu etichete ca „fascism", „extremism"...

Thomas Kleiniger : Nu în 22...

Virgil Măgureanu : Nu, nu în 22, dar şi despre dumneavoastră şi despre alţii. Or, aceste etichetări înlocuiesc explicaţiile fenomenelor care au dus la întreruperile dialogului. Există un reflex al etichetării — îi numeşti extremişti pe cei care nu-ţi plac. Or, lucrurile nu sînt chiar atît de simple, în primul rînd pentru că există chiar o dificultate semantică a definirii extremismului. Cum definim extremismul de stînga ? Dar pe cel de dreapta ? E mai uşor să etichetezi decît să explici. Dar să revin la întrebare. Dacă am accepta ideea că S.R.I. înghite sau nu un grup care funcţionează la noi, ar însemna că el este o instituţie partizană. Deci, S.R.I.-ul nu are nici un fel de simpatii sau antipatii în funcţie de opinii.

De ce au căzut capetele generalilor ?

Thomas Kleiniger: Care e atunci rolul S.R.I.-ului în societate ?

Virgil Măgureanu : Activitatea sa este orientată în protecţia socială împotriva tuturor acelora care şi-ar permite să comită acte grave de destabilizare. Grupurile de idei nu fac obiectul atenţiei noastre.

Pavel Câmpeanu : Conduceţi această instituţie, aveţi multe alte atribuţii, aţi făcut sociologie. Încerc să vă sugerez că vizitaţi acest Grup în momentul în care îşi pune problema atitudinii faţă de o putere legitimă prin alegeri. Noi nu sîntem împotriva cuiva, ci împotriva a tot ce stînjeneşte procesul de democratizare. Se aşteaptă de la dumneavoastră nu doar idei, ci şi informaţii. Întrebarea mea e prozaică : de ce au căzut capetele — ca să citez un personaj în curs de clasicizare — generalilor Chiţac şi Diamandescu ? De ce nu s-au dat nici un fel de explicaţii ? De ce există această opacitate ? Puterea şi-ar face un enorm serviciu — şi ţării, de altfel — dacă şi-ar motiva acţiunile. Deci, de ce au căzut cei doi ?

Virgil Măgureanu : Întrebarea nu face obiectul domeniului meu de atribuţii. Ei aparţin Ministerului de Interne. Ceea ce pot spune eu este ceva personal, o opinie. N-am avut de-a face cu numirea, nici cu destituirea lor. Chiţac a căzut pentru că toţi strigau „Jos Chiţac !" Eu cred chiar că a stat prea mult în acest post. A cam compromis Ministerul de Interne. Cel de-al doilea reprezintă iarăşi un caz. El a contribuit într-o anume măsură la conturarea imaginii proaste a Poliţiei. Atunci, pe 13 iunie, minerii au venit pentru că Poliţia nu şi-a făcut datoria, pentru că terenul liniştii publice era complet gol. Ar mai fi şi alte motive, peste care aş trece. Oricum, nu toţi cei care au funcţii publice înţeleg că e vorba de un interes public general. Că poate fi şi unul personal...

Pavel Câmpeanu : Totuşi, de ce guvernul preferă să păstreze tăcerea în loc să explice ?

Virgil Măgureanu : Eu cred că o decizie luată trebuie explicată pe larg, ca să nu lase loc pentru dubii, să nu creeze nelinişti. Sper că toată lumea va proceda aşa.

Gabriel Liiceanu : Drama pe care o trăieşte România este izolarea — şi în interior, între grupurile sociale, şi în exterior. S-a ajuns la incapacitatea unui efort comun. Toţi am vrea să ieşim din izolare : şi noi, sper că şi dumneavoastră, serviciul dumneavoastră, puterea în general. În ce măsură ar putea exista o colaborare fertilă pentru România între noi şi putere ? Cum se poate deschide acest grup în condiţiile în care noi ne simţim complet lezaţi de ceea ce s-a întîmplat cu noi în ultimele luni ? Nu doar în iunie. Este posibil oare să obţinem condiţiile acestei nobile colaborări după terfelirea marilor personalităţi în presa puterii ? Ce poate oferi puterea ?

Virgil Măgureanu : Sub aparenţa unui mers accelerat spre o societate democratică, în ultimele luni, izolarea de care vorbeaţi a devenit foarte apăsătoare. Izolare care, dacă va continua, riscă să ne împingă către fenomene imprevizibile şi, poate, ireversibile. Deşi s-a vorbit mult despre necesitatea comunicării şi a dialogului, ca premise ale democraţiei, nu doar că acestea nu s-au realizat, dar s-au deteriorat.

Trebuie eliminate multe prejudecăţi, inclusiv ale guvernanţilor

Gabriel Liiceanu : E ceva fatal ?

Virgil Măgureanu : Dacă sîntem foarte pesimişti, s-ar părea că e o ruptură fatală. Eu cred însă că apropierea e necesară, că e singura şansă. Trebuie eliminate însă multe prejudecăţi, inclusiv — şi mai ales — ale guvernanţilor. Dar nu numai. De pildă, cu Dl. Tănase mi-ar plăcea să port un dialog în doi...

Stelian Tănase : O, nu !

Virgil Măgureanu : Am spus un dialog, nu altceva. Dacă vom putea renunţa la prejudecăţi, cred că dialogul şi comunicarea vor fi posibile.

Stelian Tănase : Vorbiţi de eliminarea prejudecăţilor dar, scrisoarea pe care S.R.I.-ul a trimis-o presei e plină de prejudecăţi...

Virgil Măgureanu : Dar şi dumneavoastră ar trebui să ne înţelegeţi pe noi. Dacă oamenii mei sînt mereu trataţi cu duritate, cu violenţe de limbaj etc., cum mai pot ei oare lucra ? Sînt şi la noi oameni de valoare, oameni buni, nu sînt toţi nişte potenţiali criminali, cum se scrie adesea în presă. Dar să revin la întrebarea D-lui Liiceanu. Eu cred că n-avem şanse decît dacă recuperăm contactele rupte, dacă ajungem în situaţia în care cei care pot face ceva pentru ţară să o şi facă. Poate să pară hazardat ce spun — dar trebuie să înţelegem că nu doar cei care conduc acum pot conduce. Cred că intelectualitatea are un loc absolut necesar în reconstrucţie, inclusiv în conducerea acesteia. Dacă nu găsim calea pentru integrarea celor mai capabili, rezultatul nu poate fi decît un fiasco total pentru România. La ora actuală e limpede — guvernanţii nu pot realiza nimic singuri. Desigur, dacă admitem că programul e bun.

Credeţi că puterea e un grup monolitic ?

Gabriel Liiceanu : Îmi pun foarte greu problema să mă raportez la o putere care m-a denigrat, m-a făcut să mă simt hăituit. Noi ne punem problema colaborării la un destin comun cu această putere. Dumneavoastră credeţi că puterea n-a avut nimic de-a face în ce s-a întîmplat cu noi ? Azi, televiziunea etc. nu sînt oare instrumente ale puterii ? Din această postură a noastră, mă întreb cum putem noi recupera premisele colaborării ! Această putere n-ar avea măcar datoria unor scuze ?

Virgil Măgureanu : La ultima parte a întrebării, cea legată de datoria puterii, eu nu pot răspunde decît că puterea trebuie să fac urgent acest lucru. Noi, ca serviciu, nu ne-am băgat în aceste activităţi de blamare şi etichetare. Dar credeţi că numai cei care reprezintă puterea sînt vinovaţi ? Credeţi că puterea este un grup monolitic ? V-aţi gîndit, de pildă, că şi acei care au reprezentat altădată puterea au încercat să se identifice cu această putere ?

Doina Cornea : Domnule Măgureanu, la începutul lui ianuarie, am făcut şi eu nişte propuneri referitoare la liberalizare şi democratizare. Domnul Brucan m-a atacat la Europa Liberă, apoi toată presa fesenistă a început să mă atace. După aceea, m-a atacat Dl. Roman într-un interviu şi iarăşi presa Frontului a intrat în campanie. Aşa s-a întîmplat mereu, aşa s-a creat noua imagine despre mine. Am ajuns acum să merg să caut acte ca să arăt că-s română, nu unguroaică. Eu sînt română, dar sînt tolerantă pentru că eram bătută, în timpul ocupaţiei ,pentru că am refuzat să vorbesc ungureşte în loc să vorbesc româneşte. De aceea sînt împotriva şovinismului. Soţul meu, nu numai că este român, greco-catolic, dar e veteran de război. Vorbim acum că e izolat guvernul, sînt izolaţi intelectualii, e izolată ţara. De ce ? Din cauza neadevărurilor. De pildă, la Consiliul Europei, reprezentanţii guvernului au minţit ,n-au spus tot adevărul. Cînd am fost invitată să vorbesc, eu am corectat, am spus exact ce-a fost. De aceea, consider că nu eu discreditez ţara, ci cei care nu spun adevărul, ci il ascund. De aceea mă întreb ce garanţii poate prezenta guvernul că, după acceptarea unei colaborări, nu va face la fel cu noi ? Trebuie aduse lucrurile pe făgaşul adevărului. De pildă, eu n-am cerut niciodată sistarea ajutoarelor, ci condiţionarea lor de procesul de democratizare.

Doamnă Cornea, eu am o mare admiraţie pentru dumneavoastră

Virgil Măgureanu : Doamnă Cornea, vreau să vă spun că eu am o mare admiraţie pentru dumneavoastră. Ani de zile v-am admirat curajul de a lupta de una singură. Poate aţi văzut în presă că şi despre mine s-a spus că nu-s român şi c-aş fi un trădător. Eu am mai spus că pînă în 1969 m-am numit Astalosz, pentru că pe tatăl meu îl chema Aştaliu şi i s-a maghiarizat numele. Numele pe care îl port acum e numele mamei, dar prenumele e acelaşi de la naştere. Dacă aş fi maghiar, aş spune că sînt, nu mi-ar fi ruşine. Nimănui nu trebuie să-i fie ruşine de naţionalitatea sa, dar eu sînt român. Vedeţi, Doamna Cornea, n aveţi oare impresia că sînt grupuri mai mari decît cele care aparţin puterii care au interes în compromiterea puterii ?

Gabriel Liice rea !

Virgil Măgu campanie nu

Doina Cornea e vorba de campanie, nu mine, ci şi în românească. mai aibă mo la putere nu afectată fibra

Virgil Măgu la putere nu titudine poli nici moral. problema cre care trebuie timp, cred că lomniere, nici şi simplu nu sînt însă ma campanie poa oamenii de bi să ne concen sînt de a la putere că sîntem cu

Sorin Mărcul arătat că pri lomniilor şi de sus. Apoi etichetarea i gionari", „fas tele ţării, rel dintele telev urmat articol celelalte care se explică pr terea să-şi r şelile făcute. 22 decembrie consider că şi preşedinte Parlamentară

Sorin Dumitr cu Sorin Mă trebuie numa ar trebui să de împăcare. să anunţe că versităţii. Ar fără îndoială la evoluţia F sensul din de situaţia grav felul de sini nu mai are n nu mai e pos ne de interes

Radu Popa : ne-aţi întreb dim că nu d vinovată, că siunile să fi aparţinut fos am gîndit şi sînt necesare să fie limped lăture parte s-au identific tere, pe cei numai pentru

…e ceva, e vinovată că n-a ridicat …a imposturii politice

…UREANU, șeful SERVICIULUI ROMÂN DE INFORMAȚII cu …TRU DIALOG SOCIAL

a S.R.I.-
minerii
dacă nu
că-s tră-
nțial
de noi
chemați

la care
:omode
nții de
o in-
într-o
cu in-
i întil-
ul dia-
ăstrînd
reda în
cuții la

Azi e pute-

ar această
mai în Azi...
t pentru că
în această
numai în
piritualitate
riscă să nu
grupul de
ă este grav
națiunii ?

gupul de
, nici ca a-
intelectual,
buie pusă
lic de la
În același
ania de ca-
nigrare pur
cum. Acum
Această
oricît dacă
nu reușim
rile. Eu nu
„cei de
, pentru
ism.

Cornea a
le ale ca-
au venit
declanșat
ca „le-
președin-
de prese-
ă aceea a
Sorescu și
n Azi. Așa
tră ca pu-
ublic gre-
lile, de la
pildă, eu
fie audiat
Comisia

de acord
uterea nu
scuze, ci
simbolice
reședintele
Piața Uni-
de semn,
lim puțin
le la con-
nuarie la
u fost tot
acum, el
sens, care
comuniu-
rii.

ăgureanu,
ne gîn-
tere este
ca diver-
care au
sigur, ne-
. Dar ne
din care
pozitivă a
ort să în-
cei care
noua pu-
at la ea
ivilegiile.

Ce garanții avem că acest lucru se întîmplă ?

Doina Cornea : Într-adevăr, ce garanții ? Pentru că nu e vorba doar de scuze, dar și de garanții serioase. Mulți intelectuali de bună credință au colaborat și cu puterea comunistă — la început, apoi după 1964 — și apoi ce s-a întîmplat ? Trebuie să se înțeleagă că aceste garanții sînt necesare. De pildă, dacă s-ar proceda la alegerea democratică a primarilor. Sau dacă s-ar asigura funcționarea normală a partidelor politice, fără presiuni și agresiuni împotriva lor. La fel, dacă nu s-ar face atîtea probleme presei, pentru că numai cea independentă și de opoziție are probleme cu tipografia, cu difuzarea. Sau dacă s-ar accepta înființarea unui post independent de televiziune. Să vedem că se fac pași sinceri în toate aceste direcții...

Gabriel Liiceanu : Mă opresc și eu la problema garanțiilor. Voi da un exemplu foarte concret, care ar putea funcționa ca un reper simbolic. Este vorba de arhitectul care este încă închis. Ori acest om este eliberat, ori sînt arestați toți cei vinovați de represiunea din 14 și 15, pentru că nimeni n-a fost pedepsit pentru acele zile. Deci, ori este eliberat, ori intră toți la închisoare, mineri și nemineri. Dacă nu, înseamnă că folosim o lege cu două măsuri...

Piața Universității trebuie să existe mereu, dar nu în Piața Universității...

Virgil Măgureanu : **Domnule Mărculescu, vreau să vă spun că a apărut și următorul aspect — în 13 și 14 extremismul a fost un fapt real, un fapt de stradă. Nu vreau să reiau argumentele răsuflate, am date certe despre asta. Ce s-a întîmplat, de fapt ? Cînd s-a dislocat** Piața Universității **(în paranteză vreau să spun că, după părerea** [...]a Piața Universității **trebuie să existe mereu, dar nu în** Piața Universității **— rumoare — pentru că sînt probleme de circulație — din nou rumoare în sală), deci cînd s-a produs dislocarea, cei care o simbolizau se retrăseseră deja...**

O voce : Dar greviștii foamei ?

Virgil Măgureanu : **Noi fuseserăm anunțați de retragerea lor în urma discuției ! Toată lumea știa că s-au retras. Eu cred că în fenomenul** Piața Universității **nu era nimic antistatal, dar locul e de vină. Pe 13 dimineața, nu mai existau purtătorii de cuvînt. A apărut problema celor cu sticlele incendiare, care nu sînt, desigur, purtătorii de cuvînt. A fost o situație îngrozitoare, nu s-a ajuns la noi la o securitate colectivă minim necesară. Vă spun, a fost ceva demențial. Există mulți vinovați, inclusiv la noi, la** S.R.I....

Mihai Șora : Ați vorbit de extremismul din ziua de 13, dar el nu reprezintă **Piața Universității.** Eu am fost acolo și am văzut totul. Fenomenul era foarte bine organizat. Era vorba de circa 30—40 de atacatori și de forțele de ordine. Între cele două grupuri, avea loc un fel de balet. Unii atacau, ceilalți se retrăgeau, își aruncau cu pietre unii în alții. Majoritatea participanților se mulțumeau să privească acest straniu balet. În toată această perioadă, Dl. Diamandescu era în **Piața Universității,** s-a retras numai cînd a început episodul cu sticlele incendiare. De fapt, a fost ceva extrem de ciudat, în mod normal, ar fi trebuit să se audă explozii de la mașinile incendiate, or nu s-a auzit nimic. Mi-am dat seama de asta mai tîrziu...

Liviu Antonesei : Domnule Virgil Măgureanu, propun să pornim de la premisa că discuția are loc între oameni inteligenți. Nu mai este un secret pentru nimeni că a fost vorba de o provocare. De altfel, ca și în cazul evenimentelor din 18 februarie, fotografii făcute de presa străină (și românească) dovedesc că persoanele care au inițiat violența, cel puțin unele dintre ele, erau niște profesioniști, **foști** (?) securiști sau altceva. Tot ca și atunci, arestații nu au făcut parte dintre inițiatori. Între timp a apărut și banda cu discuția Chițac-Diamandescu. Întrebarea mea e simplă : aceștia erau lucrători ai serviciului dumneavoastră ? Erau foști (sau actuali, mie nu-mi este limpede dacă, în afara **S.R.I.-ului,** mai există și securitatea) securiști ? Sau erau lucrători ai **Ministerului de Interne ?**

Virgil Măgureanu : **Ceea ce vă pot spune sigur e faptul că** S.R.I.-ul **n-a fost deloc amestecat. N-a fost amestecat nici măcar în apărarea propriului sediu ! Să știți că pentru evenimentele din 14 sînt și cîțiva foști securiști arestați...**

Liviu Antonesei : Numai pentru 14? Dar ei au fost amestecați și în evenimentele din ziua precedentă, dacă e să ne luăm după fotografii și informații din presă...

Virigil Măgureanu :**Se poate. Ceea ce e sigur e faptul că, pe 14, n-au intrat numai minerii în acțiune, ci și foști securiști, și foști activiști de partid. Ca să nu mai vorbesc de mulțimea „binevoitorilor", unii activiști, alții securiști, dar nu numai. Eu nu cred că a fost vorba de un complot unic, ci de mai multe evenimente care s-au intersectat. Au existat, probabil, mai multe forțe care au acționat. Pentru că am amintit de securiști — nu trebuie să uităm că unii dintre ei intraseră în securitate tocmai pentru anumite calități psihice nu tocmai lăudabile. Au existat, în rîndurile** Securității, **și oameni certați cu legea, iar cînd și-au pierdut avantajele...**

Gabriel Andreescu : Dumneavoastră ați venit aici cu un mesaj generos : națiunea este într-o situație dificilă, iar la nivelul puterii există forțe care doresc să susțină efortul de salvare a națiunii. **Grupul pentru Dialog Social** este, în această privință, un partener posibil. Ideea unui dialog este, într-adevăr, importantă, deci să nu ne pierdem în amănunte. Dacă există la nivelul puterii o forță favorabilă democrației, ea trebuie să-și definească foarte clar responsabilitățile. Cînd a trebuit să intrăm în dialog cu **F.S.N.-ul** asupra a ceea ce se întîmplă în paginile ziarului **Azi,** ei s-au rebifat spunînd că nu sînt responsabili. Or asta e fals — ei sînt responsabili pentru că e ziarul lor ! Problema este : care este responsabilitatea **S.R.I.-ului** ? Care este a guvernului ? Care este a noastră ? De pildă, **S.R.I.** poate răspunde de fapte foarte grave, cum ar fi cenzurarea corespondenței, ascultarea telefoanelor ? Sau alt exemplu : cînd familia Ursu a cerut dosarul celui asasinat de **Securitate,** i s-a spus că dosarul nu mai există, deși e un dosar pe care l-am avut în mînă și am publicat în 22 din el...

Virgil Măgureanu : **Parțial** S.R.I.**-ul poate răspunde de aceste fapte. Să știți însă că puterile noastre sînt foarte limitate. Noi avem bunăvoință, dorim să dăm acces la orice fel de date, inclusiv la dosare personale. Nu știu exact ce s-a întîmplat cu „dosarul Ursu", dar voi verifica și, dacă se găsește, îl voi pune la dispoziția familiei. Apoi, e cert că se umblă în corespondență. Mai întîi, ca să se fure — unele persoane pun diverse valori și există numeroși oameni necinstiți chiar în serviciul poștei. Apoi, se umblă cu scopul de a compromite anumite instituții. Este foarte posibil să existe persoane care lucrează „pe cont propriu". Uneori, și lucrătorii noștri fac, din proprie inițiativă, gafe groaznice...**

Stere Gulea : În legătură cu toate evenimentele petrecute din decembrie încoace, există o mulțime de material filmat. După părerea mea, aceste evenimente cumulate au dus la impasul de azi. S-ar putea face niște filme pentru televiziune care ar putea să mai dezamorseze atmosfera. Adevărul nu poate face nimănui rău. Însă acest lucru nu l-ar putea face televiziunea, care e deprofesionalizată și depinde prea mult de firul scurt. Să nu-mi spună nimeni că nu e așa — eram odată în biroul D-lui Valeriu cînd a sunat telefonul „pe scurt". Nu știu cine era, dar după politețea D-lui Valeriu, nu putea fi decît cineva foarte important. Eu aș putea face astfel de filme care să fie date la televiziune. Poate să vă spună Dl. Ulieru că sînt regizor bun...

Virgil Măgureanu : **Domnule Gulea, nu trebuie să-mi garanteze nimeni, știu filmele dumneavoastră...**

Stere Gulea : Deci, este acest material. Se poate face ceva adevărat și netendențios, fără comentarii acuzatoare. Dar lumea trebuie să fie informată, dacă dorim să micșorăm prăpastia. Nu trebuie apoi să uităm că **România Mare** și **Democrația** au apărut după ce **Azi** a dat semnalul atacării intelectualilor...

Virgil Măgureanu : **Eu cred că este necesar să se facă multe asemenea lucruri care pot însănătoși climatul. Trebuie dusă pînă la capăt terapia socială, altfel nu avem nici o bază pentru un consens real. Eu găsesc foarte generoasă oferta pe care o faceți. De aceea, vom încerca să facem tot ce ține de noi și care e favorabil vindecării climatului social. Pentru că trebuie să ne grăbim, există problema timpului istoric scurt pe care îl avem la dispoziție. Mai cred că ar trebui precizat public care sînt adevăratele noastre priorități. Riscăm să ajungem cu toții la situația dorinței de a ne uni eforturile spre binele țării, dar să nu fie prea tîrziu.**

Nu avem o opoziție organizată și coerentă

Gabriel Liiceanu : Nu credeți că, dacă am avea garanțiile cerute, noi am reacționa favorabil ?

Virgil Măgureanu : **V-aș răspunde că sîntem pe cale să facem ceva. Sînt de acord că trebuie create condițiile pentru o bună funcționare a opoziției — și a celei politice propriu-zise, și a celei intelectuale. Problema este că nu avem o opoziție coerentă și organizată. Cîți liberali nu știu mai nimic despre liberalism ? La fel stăm și în cazul altor partide. Iar intelectualitatea, dacă e vinovată de ceva, e vinovată că n-a ridicat destul vocea împotriva imposturii politice, care funcționează peste tot, nu numai la nivelul puterii, dar și la acela al puterii. În această situație confuză, tot felul de nechemați încearcă să se impună politic.**

Thomas Kleiniger : Vă mulțumim pentru participarea la această întîlnire. După opinia mea, ea a fost utilă ambelor părți. Cum ați putut auzi, noi sîntem deschiși unei colaborări, spre binele țării, cu puterea, cu guvernul. Dumneavoastră ați ascultat doleanțele și frămîntările noastre, există deci o bază pentru dialog.

Virgil Măgureanu : **Și eu vă mulțumesc pentru invitație. Voi transmite guvernului propunerile și sugestiile formulate aici.**

La încheierea „interogatorului colectiv" ,Dl. Măgureanu a mai zăbovit puțin în curtea clădirii Grupului. *Am profitat de acest răgaz ca să-l întreb dacă nu cumva păstrarea unor lucrători compromiși din „fosta* Securitate*" poate provoca daune* Serviciului Român de Informații, *dacă nu există riscul unei suprapuneri de imagini, al unei identificări între cele două instituții. Domnia Sa mi-a răspuns : „Chiar așa este. Ar fi de dorit să putem păstra numai lucrătorii «curați» și să promovăm cadre noi, care să nu aibă mentalitatea vechilor securiști. Dar procesul nu e chiar atît de simplu". În speranța că voi putea fi de folos D-lui Măgureanu în operațiunea de „curățire" a aparatului cu care este nevoit să lucreze, doresc să-i semnalez că unul dintre cei mai duri torționari ai vechii* Securități *din Iași, unul din cei mai activi în procesul de represiune declanșat toamna trecută împotriva opozanților, nu numai că poate fi întîlnit adesea pe stradă, plimbîndu-se ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, dar, după toate aparențele (trasee, orele la care este întîlnit etc.), lucrează tot unde a lucrat. Nu-i cunosc numele, l-aș putea descrie. Cum însă respectivul în virtutea unor programări, pot semnala că este vorba de lucrătorul care, pe 14 octombrie anul trecut, făcea echipă cu torționarul care m-a alergat aproape 3 km cu mașina, amenințîndu-mă și insultîndu-mă. De asemenea, omul nostru s-a remarcat prin bătaia aplicată Doamnei Tereza Petrescu, soția lui Dan Petrescu, în fața Universității și a cîtorva zeci de curioși (nu și curajoși ; au preferat să nu se amestece, deși era un act clar de huliganism), iar la domiciliul lui Luca Pițu, suna cu orele la sonerie, bătea cu picioarele în ușă, transmitea insulte și amenințări. O anchetă desfășurată asupra acestui individ, precum și asupra „asului volanului" de care am amintit, m-ar face să cred că, într-adevăr,* S.R.I.*-ul dorește să fie altceva decît „fosta* Securitate*".*

Aici se încheie relatarea despre discuțiile purtate de Dl. Virgil Măgureanu cu membrii Grupului pentru Dialog Social. *Nu-mi propun să formulez toate concluziile posibile, preferînd să las cititorului această sarcină/plăcere. Nu pot însă să nu remarc un lucru care sare în ochi— dintre toți factorii de putere, cel mai deschis dialogului, cel mai favorabil transparenței, nu pare a fi nici președintele, nici primul ministru, despre care n-am auzit să dorească o întîlnire cu intelectualitatea din opoziție, ci șeful serviciului secret. Sau, poate, Dl. Măgureanu a avut rolul „buzduganului zmeului", poate Domnia Sa a fost trimis ca să deschidă calea dialogului ? M-aș bucura ca lucrurile să stea astfel. Părerea mea este că întreruperea comunicării și fisurarea corpului social este păgubitoare pentru toate părțile — și pentru putere, și pentru intelectualitate, și pentru opoziția din partide, și pentru celelalte grupuri sociale. Dacă această întîlnire a fost un început, nu pot decît să le doresc tuturor ca el să fi fost de bun augur.*

Liviu **ANTONESEI**

MATEI VIŞNIEC

UŞA*

piesă într-un act

PERSONAJELE :

Personajul 1
Personajul 2
Personajul 3
Personajul 4
Personajul care deschide uşa (eventual o vo

Decorul :

O sală de aşteptare. Pălăriile, umbrelele şi pelerinele celor care au intrat pe uşă. Scaune. În sfîrşit, uşa.

La ridicarea cortinei, P 1 şi P 2 sînt în sala de aşteptare. P 1 fumează sau face orice altceva. P 2 răsfoieşte un ziar sau face orice altceva. După cîteva zeci de secunde P 2 devine violent, îşi mototoleşte ziarul sau face orice altceva

P 2 : (surescitat) Durează prea mult ! Prea mult !

P 1 : (aparent liniştit) Trebuie să fiţi calm. În asemenea împrejurări e nevoie de calm şi de răbdare.

P 2 : Domnule ! Răbdarea mă scoate din sărite ! De ce să am răbdare ? Dumneavoastră nu vedeţi că sîntem trataţi ca nişte animale ?

P 1 : Nu ştiu vă pot preciza cum anume sîntem trataţi. Nimeni nu ştie cum anume sîntem trataţi.

P 2 : Vă spun eu ! Sîntem trataţi în modul cel mai umilitor. Simt că toată atmosfera de aici este umilitoare.

P 1 : În asemenea împrejurări... nu e bine să fiţi prea exigent. Împrejurarea... e şi aşa foarte delicată. Nu trebuie să vă gîndiţi prea mult la ce se întîmplă... la ce urmează...

P 2 : Dar eu nu pot ! Nu pot să nu mă gîndesc. Nu mă pot stăpîni.

P 1 : Atunci poate că nu trebuia să veniţi azi. Da, da. Cu siguranţă...

P 2 : (meditativ) Oare ? Credeţi, într-adevăr, că am venit prea devreme ?

P 1 : Nu ştiu precis. Dar se poate cerceta. Se poate afla.

P 1 : Absolut. Încercaţi să vă concentraţi un moment. Simţiţi un fel de greaţă în stomac ? Un fel de nelinişte ?

P 2 : N-aş putea să-i zic nelinişte. E un fel de căldură care mă usturä.

P 1 : Pare că stomacul dumneavoastră emană căldură ?

P 2 : Exact.

P 1 : Care cuprinde pieptul şi gîtul ? Vă inăbuşă oarecum vocea şi vă dă o senzaţie de instabilitate, de ameninţare, de frică ?

P 2 : Exact. Simt că ceva în jurul meu nu e în regulă. Mi-e frică, de pildă, să nu mă rostogolesc.

P 1 : Aţi încercat să închideţi ochii şi să aţipiţi puţin ?

P 2 : Nu pot. Am inima agitată. Sîngele îmi năvăleşte sub frunte şi mă ustură. Mi se jupuieşte pielea în timpul somnului.

P 1 : Domnule, daţi-mi voie să vă spun că aţi venit cu cel puţin patru zile mai devreme.

P 2 : Patru zile ? Credeţi ?

P 1 : Cu siguranţă .Acestea sînt simptome clare de nematurizare.

P 2 : Nu se poate !

P 1 : Sînt simptome ultra şi arhicunoscute Eu personal nu le-am trăit niciodată dar i-am auzit pe predecesorii mei vorbind despre ele. Iar de experienţa lor (aici P 1 îşi scoate pălăria şi face un gest pios) nu se cade să ne îndoim...

P 2 : (trist) Da, domnule, poate că aveţi dreptate...

P 1 : Cu siguranţă am dreptate. Aceste pripeli, aceste fenomene de grabă sînt profund caracteristice lumii noastre. Ele au fost analizate pe larg şi, în ciuda tuturor teoriilor subtile care s-au emis, nu s-a găsit nici un remediu eficient împotriva lor.

P 2 : Dar... domnule... Vă rog să mă credeţi... Nu mă mai simţeam în stare să mai aştept patru zile. Cel puţin de acest lucru sînt sigur.

P 1 : Vă cred. Faceţi parte dintr-o categorie de persoane mai sensibile, dispuse să problematizeze orice fleac şi să interiorizeze orice lucru. Am auzit vorbindu-se despre această categorie de indivizi care aduc mari prejudicii oraşului în general şi lor, în particular.

P 2 : Vă asigur că n-am avut intenţia... niciodată... să creez greutăţi nimănui...

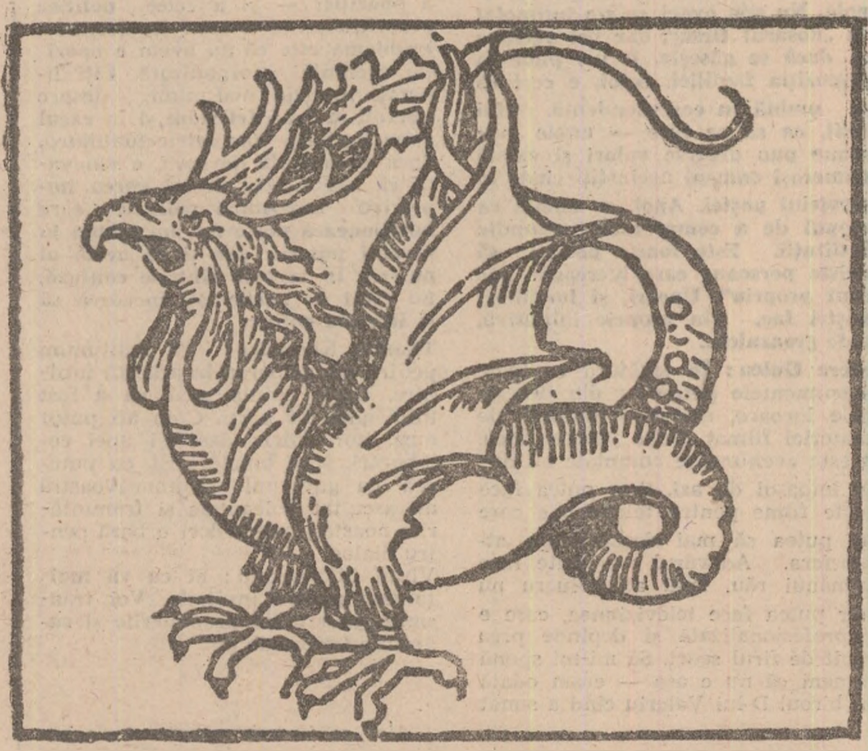
P 1 : Desigur, desigur. Toate aceste contradicţii sînt deja tipice. Nu mai oferiţi nimic nou. Toate aceste frămîntări au deja o denumire ştiinţifică şi sînt corect catalogate. Tot chinul dumneavoastră, sentimentul de culpabilitate, frica de a veni aici pe de o parte, graba de a veni, pe de altă parte, ieşită din neputinţa de a nu veni, dacă îmi daţi voie să mă exprim astfel, sînt absolut tipice. În zilele noastre tot mai mulţi indivizi suferă de aceste simptome tipice.

P 2 : Vai, domnule, cît îmi pare de rău...

P 1 : Altădată, aceste fandoseli, iertaţi-mi expresia pre dură, nu se întîlneau decît, hai să fim indulgenţi, unu la o sută de mii. Dar... ce să facem ? Vremurile s-au schimbat. Omul a devenit mai labil, mai expus...

P 2 : Mă faceţi să mă simt jenat... Mă faceţi să regret că am deschis această discuţie.

***) Autorul mi-a încredinţat acest text cu mulţi ani în urmă, într-un moment în care publicarea lui nu era posibilă. Îl oferim astăzi cititorilor avînd convingerea că la calităţile strict literare se adaugă acum şi aceea de document. (C.P.)**

Dan DEŞLIU

Portret

Eşti bună rău eşti de nespus
pîn'la ultima fire
urzeşti în neştire
din tot ce-a apus
un fel de mreajă de zori
crezînd ca nu ştiu
că florile iernii nu-s flori
că-i mult prea tîrziu
şi-ai vrea să sper
că va fi odată
un fel de-nchinare a Crailor
la steaua noastră moartă
re-nviată
cîndva
pe la Paştele cailor.

De-am fi avut

Nu s-a-mplinit nimic
nici tu
n-ai dat vreun semn de amintire
trecutul ni se petrecu
păianjen mort în moarte fire
De-am fi avut un drum de doi
măcar cît ţine o ţigară
cît trece un fior prin foi
prin zid un înger într-o seară.

Amar

Să-mi aduci lucruri negre...
o moarte
cu o garoafă albă la rever
un corb bătînd în vînăt
un vis violent un viol
în toiul nopţii într-o
magazie de scînduri
sumbre smolite crăpate
o lacrimă de cărbune s-alunece
lent
pe oglinda mai neagră
decît inima ta.

Exitus

Se-ntunecă totul de parcă
nici n-am fi fost
pasărea-cobra încearcă
în mine să-şi facă
cuib mormînt adăpost
agere aripi gheare rapace
colţi numai fiere
seceră scurmă muşcă-n tăcere
duhul de trup se desface
nici timp nici loc nu mai este
requiescat in pace
dor de durere.

Nimic

Între timp vom muri
între timp
înţelesul vorbelor se destramă
ce înseamnă ce sens
nici asa n-au vreo noimă
ce relaţie între
între şi timp
cum adică
automate Maşini de parole
între noi între mine şi tine
mai nimic O părere de aer
o biată molimă de cuvinte

Rugă

Lasă-mă să plîng în mine
lasă-mă să cad în zbor
în pustiul care ţine
de la mine pînă la tine
numai ceaţă numai nor
lasă-mă să-ţi spun cum vine totuşi
ultimul fior
ochii fără de lumine
să ţi-i văd pierind î fine
fără vale fără dor.

Mîna aceea

Ce poate fi mai minunat
decît să reciteşti necontenit
rînduri scrise de-o mînă
pe care-ai ţinut-o cîndva
în mîinile tale
pe care
ai sărutat-o ca-n vis
mîna aceea
scriind versuri de dragoste
pentru oricine
afară de

Friedrich Mihail GRĂDINARU

Un vis

O, noapte-adincă de uimire
Sărut încleștat.
Elixirul compact al iubirii
Negru intins in umbroasa imensitate a cupei.

Cind grațios se inclină in liniște
Concentrindu-și scinteierea preexistentă,
Ochii tăi bat inchiși
Cadența imnului lor inițiatic.

Ești Tu ! imi spui, c-un glas ce nu se aude
Ești Tu ! repet, cu buze-ncremenite

Agățat cu ochii de tine,
Suspendat in abisul unde n-am loc să cad.

Buzele tale ard fără să doară ;
Miinele tale iau fără să prindă ;
Nu-mi dai nimic — dar tu ești dăruire.
Setea mea s-a potolit intr-un cintec.

Inocență in raze de soare !
Ard flori roșii.
Oglinda concentric cutremurată
Destramă cantilene albastre.

Căci te am găsit ! Ce triumf !
Un singur strop din liniștea mea dac-ar cadea in furtună

Vinturile s-ar netezi ca mătasea.
Viltorile de apă s-ar preschimba in oglindă.

Nu te risipi, vrajă !
Inima mea mistuită să nu-vie !
În veci așa să fie :
UN miez de fericire fără coajă.

P 1 : Nu aveți ce regreta. Eu am deschis această discuție. Este absolut normal ca cel care posedă adevarul sa i-l împărtășească și celui ignorant. Este normal ca cel mai puternic să-l incurajeze pe cel slab. Toate acestea țin de o morală anumită și, aș putea spune, de o anumita etică tacită a sălilor de așteptare.

P 2 : (entuziasmat) Domnule... pot spune deja că mă simt mai bine.

P 1 : Mă bucur. Întotdeauna am fost convins de utilitatea discuțiilor in momentele delicate. În curînd veți fi perfect stăpîn pe gîndurile și pe gesturile dumneavoastră. Veți fi perfect liniștit și veți trece pragul acestei uși absolut calm și lucid. (pauză ; P 2 pare calmat ; peste cîteva secunde pe fața sa apar din nou semne de neliniște)

P 2 : (timid) Domnule... Totuși... Dumneavoastră... Chiar nu vă îndoiți niciodată... de... nimic ?

P 1 : Nu. În ce privință ?

P 2 : Așa... în general...

P 1 : În general nu mă îndoiesc. Mi-am interzis întotdeauna îndoiala și acest lucru mi-a disciplinat spiritul. Pot spune că siguranța de sine a fost principala mea realizare în viață.

P 2 : Într-adevăr... E un lucru... atît de bun... de necesar... Știți... mă gîndeam...

P 1 : De ce ?

P 2 : A, nu ! Dar... poate ca... acest departament... poate că noi...

P 1 : Cine ?

P 2 : Eu... și cu dumneavoastra... și cu ceilalți... pe care nu-i cunoaștem...

P 1 : Nu înțeleg.

P 2 : Poate că acest departament, mă înțelegeți, nu e chiar ceea ce ar trebui să fie... Poate că noi nu facem ceea ce ar trebui să facem...

P 1 : Nu înțeleg. Dumneavoastră ați venit aici din convingere, nu ?

P 2 : O, da... Desigur...

P 1 : Ați simțit că nu mai puteți rezista, că existența dumneavoastră nu mai are sens. În sfîrșit, ați ales această soluție...

P 2 : Da... E adevărat...

P 1 : ...deliberat și în deplinătatea facultăților dumneavoastră mentale.

P 2 : Sigur... N-aș putea să spun nu...

P 1 : E o greșeală. E un viciu de raționament sau de comportament, nu-mi dau încă bine seama. Din moment ce ați ales această cale, de ce țineți numaidecît sa vă răzvrătiți împotriva ei ?

P 2 : Nuuuu... Eu nu mă răzvră... Nu tocmai.. De fapt, vreau sa spun, eu am urmat exemplul celorlalți, care înaintea mea... Fără să știu însa, dacă ei făcînd ceea ce au făcut... mă înțelegeți ?

P 1 : Domnule, dumneavoastră v-ați gîndit vreodată la recunoștință ?

P 2 : Recunoștință ? Pentru cine ? De ce ?

P 1 : Probabil că știți, nu-i așa, că acest departament își oferă serviciile gratuit.

P 2 : O, da... Știu. Apreciez...

P 1 : Oare nu se cuvine să fim cît de cît recunoscători că, în momentele noastre limită, avem la cine apela ? Oare nu credeți că, dacă într-o bună zi acest departament și-ar înceta activitatea, viața noastră ar fi perturbată în chip grav și cu urmări incalculabile ? Oare nu credeți că ceea ce-i datorăm lui, departamentului, așa cum e el, se numește totuși recunoștință ? Oare se cuvine să fim atît de neîncrezători, atît de labili, atît de suspicioși chiar cu cei care ne sar în ajutor în momentele cele mai delicate ale existenței noastre ?

P 2 : O, sigur, ați vorbit foarte frumos... Pot spune că ați vorbit dumnezeiește... Dar să nu uităm totuși... Ce știm noi de fapt despre acest departament ?

P 1 : Credeți că trebuie să știm ceva precis despre el ?

P 2 : Nu știu. Dar faptul că nu știm nimic mă sîcîie.

P 1 : Sînteți sîcîit ?

P 2 : Da, domnule, sînt sîcîit /

P 1 : Nu uitați că, deși nu știți nimic despre el, îi cereți totuși serviciile.

P 2 : Da, adevarat... Dar... știți, lucrurile s-ar putea îmbunatați. Asta e ! Peste tot exista un loc special pentru mai bine.

P 1 : Domnule, mă exasperați ! Ce credeți că s-ar putea îmbunatați aici ? Vreți o sală de așteptare mai mare, mai elegantă ? Vreți să vi se pună oglinzi în sala de așteptare, eventual un automat pentru țigări și cafea ? Vreți fotolii în loc de scaune și tapet peste pereți ?

P 2 : Nu. Nu... Nu chiar... Mă gîndeam la partea cealaltă... Aș fi vrut ca totul să fie mai uman... O atmosferă mai umană, vreau să zic.

P 1 : (total indignat) Domnule, eu nu mai vreau să discut cu dumneavoastră !

P 2 : (tocmai s-a aprins) Înțelegeți ? Acest fior uman ar putea că compenseze strict administrative , ca să zic așa. Un zimbet, o față plină de căldură, o mînă care să ți se întindă la intrare... Știți, sînt atîtea elemente aparent insignifiante... Toate laolaltă dau însă un efect extraordinar. Alungă frica, suspiciunea... În ultimă intanță se creează ideea de colaborare... Nu ? Cred că nimic nu e mai frumos decît o colaborare, în aceste condiții... Nu ?. (se plimbă exaltat) Vedeți ? Sînt elemente imprevizibile, gesturi imprevizibile... care pot compensa multe... De pildă, așteptarea... Ce rost are aceasta așteptare ? Vedeți ? Această așteptare este un element gratuit, un element inuman, aș putea spune... Ea ar putea să lipsească, ar putea, în fine, dacă nu se poate altfel, să fie suplinită... Nu ? Gîndiți-vă... dumneavoastră așteptați de două ore, eu va trebui să mai aștept o oră după ce veți intra iar domnul care e deja înăuntru a așteptat și el... nu se știe cît... Nu ? Toate aceste elemente, dacă le pot numi așa, mi se par gratuite. Ele pot fi compensate, ele nu sînt necesare...

(în acest moment din camera care se află dincolo de ușă se aude un hohot uman, destul de incert, între plîns și rîs)

P 2 : (e ușor intrat în panică) Și mai sînt atîtea lucruri care s-ar putea face... Sînt atîtea mici detalii, nuanțe.. (crește nervozitatea lui P 2) Vă spuneam că peste tot există cîte un loc rezervat pentru mai bine... de ce să nu gasim acest loc.. de ce să nu ne folosim de el.. (din cameră se aude un urlet uman înfricoșator) Nu ? Aceste locuri minuscule sînt ale noastre... le merităm.. le putem găsi... Ele pot deveni imense depozite de mai bine... adevărate cîmpii... (presiune nervoasă în ambele personaje, din cameră hohote umane de plîns) Înțelegeți... există așadar pretutindeni acel pansament... universal... care stă în fiorul uman, care este zîmbetul gestul, persoana ca atare.. nu ? (alte urlete, bufnituri, cîteva instrumente metalice care scrîșnesc) Și neajunsurile... și defectele noastre... și frica, nu, în ultimă instanță și frica, pot beneficia... nu-i așa, de acest pansament uman, afectiv... atît de rar... care dau laolaltă un efect extraordinar... (alte țipete, o mașinărie diabolică pusă în funcțiune scrîșnește, macină, gîfîitul unui om, cîteva ienete, P 2 este tot mai surescitat) Domnule... eu nu vreau altceva decît să fac un semn... să se știe că cineva gîndește... cugetă... O ! Domnule, mă tem că mă ustură sîngele sub frunte... Nu vreți să puneți un moment mîna pe fruntea mea ?... O ! Mai bine nu... știți... gîndurile... care sînt... așa cum ziceați, inutile... (alte urlete, în spatele ușii e un adevărat haos, lătrături, zbuciumul mașinii, trepidații) Inutile, inutile... mi-e rușine de ele, domnule, credeți-mă... sînt atît de lipsit de apărare... și mi-e atît de greu... să mă opresc... uneori... (aproape plîngînd) Dar nu trebuie să mi-o luați în nume de rău... știți... sînt doar un simplu om care așteaptă, așteaptă, fără panică... nu-i așa... (urletul final, dincolo de ușă ; P 1 se ridică în picioare, P 2 rămîne nemișcat ; urmează cîteva secunde de tăcere, apoi sunete sugerînd un șir de perii și jeturi de apă curățind o masă metalică ; se aude apa care se evacueaza prin mai multe canale ; sunetul apei se îndepărtează ; din nou tăcere)

P 1 : (mai rămîne în picioare cîteva secunde, apoi, profund tulburat, se așează) S-a sfîrșit...

P 2 : (pierdut) Ce s-a sfîrșit ? Ce ?

P 1 : Nu-mi dau seama... Dar cred ca s-a sfîrșit...

P 2 : Oare e posibil ?

P 1 : Nu știu... În definitiv... pentru ce venim noi... aici ?

P 2 : Într-adevăr, pentru ce venim noi aici ?

P 1 : Îndată vor deschide ușa... Cred că ar trebui să-mi iau rămas bun...

P 2 Cum ? Vreți să intrați ? După cele intîmplate ?

P 1 : Ce știm noi ce s-a intîmplat înăuntru ?

P 2 : Într-adevăr... Noi nu știm nimic...

P 1 : (aranjîndu-și ținuta) Vreau să vă spun că mă bucur... că v-am cunoscut...

P 2 : Da, da, și pentru mine, a fost o reală plăcere...

P 1 : Poate... dacă am fi avut o ocazie mai bună...

P 2 : Poate că am fi reușit să discutăm...

P 1 : Poate...

(în acest moment se deschise ușa ; deschiderea ușii poate fi punctata în mai multe moduri, în funcție de nota de gravitate sau de bufonerie pe care dorește regizorul să le dea piesei : 1) ușa se deschide și o voce neutră strigă „următorul" ; 2) ușa se deschide și apare personajul care deschide ușa, eventual o femeie zîmbitoare, care spune „va rog, următorul" ; 3) ușa se întredeschide, răzbese valuri de fum, aburi, lumini violente, o mînă care face semne și eventual o voce gravă care spune „următorul"; indiferent de variantele posibile, P 1 și P 2 își strîng mîinile, se privesc cu efuziune iar P 1 dispare în spatele ușii privindu-l continuu, în chip implorator, pe P 2 ; ușa se închide)

(continuare în numărul viitor)

o deviație de la modernitate

Jacques BERQUE

Ce este islamismul?

Islamismul împotriva Islamului (1), acesta este titlul, voit provocator, pe care traducătorul francez l-a dat cărții unui înalt magistrat egiptean, Muhammad Said Al-Ashmawi, intitulată în arabă *Islamul politic*. Chiar dacă traducătorul a introdus aici vreo intenție malignă, el nu a trădat totuși teza centrală a numeroaselor scrieri și discursuri pe care autorul, jurist, partizan convins al raționalității și al separării puterilor, le-a consacrat cu generozitate unei probleme pe care Occidentul o urmărește cu neliniște de la ascensiunea la putere, în 1979, a imamului Khomeiny în Iran.

Cum să denumim ansamblul ideilor și comportamentelor care a luat în Iran turnura unei revoluții culturale? Aici începe pentru occidentali perplexitatea. Ascultați-i vorbind despre „islamism", „integrism", despre „mișcarea fraților musulmani" etc. Se amestecă astfel neologismele, analogiile înșelătoare și anacronismul, ceea ce nu e o metodă prea bună pentru a înțelege o realitate specifică...

Atunci, despre ce este vorba de fapt? Cu siguranță, nu numai de întoarcerea la origini, aspirație pe care această școală musulmană o împărtășește împreună cu analoagele sale din alte familii religioase. Nu este vorba nici de un extremism al credinței tradiționale, nici chiar de o replică a acelui *wahhabism* (2) care s-a răspîndit în Arabia de la sfîrșitul secolului al optsprezecelea.

Dacă vom căuta un numitor comun unor dinamici atît de variate ca acelea preconizate de un Hassan Al-Banna în Egipt, un Mawdoudi în Pakistan (3) și un Khomeiny în Iran vom observa că ele se interesează mai puțin de renașterea spirituală sau de o reformă doctrinală, cît de o reacaparare a societăților în curs de aculturalizare și occidentalizare. Aceste teze se sprijină pe o evoluție contemporană pe care-și propun să o capteze și să o modifice, nu să o refuze. Nu atît „reacționare", am putea spune, cît „fascizante", în măsura în care fascismul european a produs, de asemenea, o deviație de la modernitate. Dar, bineînțeles, această apropiere deformează specificul fenomenului.

O sfidare a laicității invadatoare

Contrar altor opțiuni care, de-a lungul timpurilor au agitat Islamul, iată una care, în loc să insiste asupra controversei teologice, se oprește asupra criticii regimurilor și instituțiilor — și aceasta în maniera cea mai radicală, fără a da uneori înapoi nici în fața atentatului. Dacă flutură *Coranul*, nu o face atît ca recurs metafizic, cît mai ales ca substitut al normelor în vigoare, remediu universal împotriva alterării generale a moravurilor, sfidare lansată laicității invadatoare, și demarcare în raport cu culturile occidentale. Îl înzestrează cu niște conținuturi enciclopedice și-l proclamă vector unic al viitorului. Dreptul constituțional și mai ales dreptul penal se oferă, în această „cale" (acesta este sensul primitiv al cuvîntului *charia*), ca un instrument necesar. De unde ardenta înfruntare vizînd confiscarea juridicului, epurarea legislațiilor naționale „infectate" de influența extremă și elaborarea unor coduri extrase sau inspirate în mod exclusiv din textul vunerabil.

Această vorbire simplistă, dar puternică, intervine în momentul de cumpănă pe care-l traversează majoritatea societăților arabe la ora bilanțurilor amare ale primei generații de după cucerirea independenței. Muhammad Said Al-Ashmawi îi opune două feluri de obiecții. Mai întîi, un postulat: „Dumnezeu voia ca Islamul *să fie o religie, dar oamenii fac din asta o politică*". De aici s-ar ajunge la erori și abuzuri care ar transforma califatul, cheia de boltă politică a Islamului, într-o suită neîntreruptă de dezastre. Vom vedea mai departe ce rezerve inspiră această afirmație.

Ciomăgirea opiniei, confiscarea libertăților

Cea de-a doua obiecție ne va reține mai mult, pentru că ea se bazează pe critica textuală. Materia juridică nu ocupă în *Coran* decît o poziție minoră și lacunară: la mai mult de 6.200 de versete nu există decît 80 cărora li s-ar putea aplica în mod evident denumirea de *charia*. Dar vocabula se va extinde de fapt și asupra elaborărilor ulterioare, cărora Al-Ashmawi le rezervă numele de *fiqh* sau „jurisprudență". Astfel, a vorbi de drept coranic devine în ochii săi a întemeia arbitrajul uman pe o confuzie pe jumătate moștenită, pe jumătate deliberată; a-l pune în acțiune înseamnă a impune un sofism prin metoda ciomăgirii opiniei și a confiscării libertăților. În același timp, înseamnă a nu da doi bani pe un formidabil trecut al eșecurilor, determinat în mod precis de complicitatea dintre spiritual și politic.

Ne îndoim că o asemenea luare de poziție atît de abruptă ar trezi contestația și chiar mînia. Cititorul nu poate decît să aprecieze vigoarea cu care Muhammad Said Al-Ashmawi își prezintă și apără teza. O face în calitate de jurist. Aceasta conferă multora din demonstrațiile sale pertinență și claritate. Vom regreta totuși că atmosfera polemică care marchează dezbaterea îi transformă expunerea despre califat într-un rechizitoriu în care aportul pozitiv al acestei dinastii nu găsește decît puțin sau deloc spațiu. Puțin comparatism ar fi dus la un verdict mai echilibrat. Trebuie oare să reamintim că Islamul nu a fost singurul care a practicat ceea ce corespunde, la noi, „politicilor inspirate de *Sfînta Scriptură*" sau „regatelor de drept divin"?

E adevărat că, pentru Europa, aici sînt amintirile unui trecut depășit, în timp ce partizanii tezei islamice pledează și revendică pentru prezent. Dovada că imamul Khomeiny a publicat o operă program cerînd *Puterea pentru faqih* (adică pentru exegetul scripturii). Nu ne putem împiedica să găsim acest obiectiv puțin paradoxal în epoca zborurilor interplanetare, dacă ținem neapărat să ne amintim că nici Profetul, nici Soliman Magnificul nu se considerau *faqih*! Dacă Ashmawi are dreptate să opună parcimonia frapantă a preceptelor juridice ale *Coranului* multitudinii de reglementări din Biblie, asta nu justifică să se ceară trecerea, în epoca imediat următoare morții lui Mahomed, la „secularitate" în materie legislativă. Lupta sa nu este însă mai puțin necesară și curajoasă. Ea se înscrie în linia liberală egipteană, cea ilustrată din rațiuni foarte diverse, pentru a nu vorbi decît de juriști, de persoane ca șeicii Abduh, Ali și Mustafa Abderrazeq, Amin Al-Khouli, profesorii Sanhouri, Chafiq Chehata și încă alții. Este reconfortant să vezi contribuția lor, continuată astăzi cu schimbările necesare. Egiptul, în ciuda eșecurilor pe care le suportă periodic, nu și-a abandonat niciodată, de aproape două secole, tendința spre mediocritate: tocmai aceasta a prevalat întotdeauna.

Invectivă și silogism

Adversarii lui Muhammd Said Al-Ashmawi ar face deci mai bine să nu rămînă la invectivă și să-i discute, caz cu caz, analiza diversificată a versetelor juridice din *Coran*, critica silogismului analogiei și refutarea raționamentelor fondate pe tradiții îndoielnice.

Ceea ce numim astăzi, în școală, „drept islamic" a căpătat, în esență, formă în secolul al nouălea: aceasta implică aproape două secole de elaborare plecînd de la textele consacrate. Cum să nu-i fie impuse acestui *corpus* verificările raționale, recomandate chiar de *Coran*? De ce să nu se reexamineze soluțiile vetuste în funcție de problemele și exigențele noi? Într-un cuvînt, este de acceptat fetișizarea unui anumit trecut, declarînd închisă „poarta *ijtijâd*" sau „cercetarea doctrinală", chiar în momentul în care societatea musulmană, în jurul juristului, se universalizează din ce în ce mai mult?

E adevărat c-ar însemna să dai dovadă de naivitate mizînd pe logică pentru a te impune unor adversari convinși. Ceea ce-ar trebui să-i frapeze mai ales este stagnarea actuală a studiilor de la care se revendică. Nu putem totodată să pledăm pentru întoarcerea la origini și să abandonăm aproape de tot științele religioase. Acestea ar trebui să profite în Islam, după cum a fost cazul și pentru Biblie și Evanghelii începînd cu mijlocul secolului al nouăsprezecelea, de învățămintele criticii filologice și istorice. Nu poți în același timp să autorizezi *oucoul*-ul, „principiile", „fundamentele", „rădăcinile", și să neglijezi să pui în lumină potențialitățile.

(1) Muhammad Said Al-Ashmawy, *l'Islamisme contre l'Islam* (traducere și prefață de Richard Jaquemond) La Déсquverte, Paris-le Caire, 1989, a se citi de același autor: *Maâlim al-Islam (Traité caractéristiques de l'Islam)* Sina lial-Nashr, Le Caire, 1989; și *Al-Khilââfatu 'l'Islâamiya (Le Califat Islamique)*, Le Caire, 1990.

(2) Curent de gîndire fondat la sfîrșitul secolului al optsprezecelea, de Mohammed Ibn Abd-al-Wahhab, ce se opune la toate inovațiile din Islam. Wahhabismul s-a întărit odată cu luarea puterii, în Arabia, la debutul secolului al douăzecelea, de Abd-el-Azis Ibn Saoud, ce se reclamă de la această gîndire.

(3) Hassan-al-Banna a fost fondatorul Fraților musulmani în 1928; Mawdoudi, important gînditor pakistanez, a murit în 1979.

*) Jacques Berque este profesor la *College de France*. Articolul tradus a fost preluat din *Le Monde diplomatique* august 1990.

În românește de
Gabriela GAVRIL

Ludwig Zeller. Ființă orchestrală

Undeva, cîndva, pe Golgota

(urmare din pag. 7)

Coborîre în paradis

— *Am putea vorbi de un eșec al lui Isus?*

— Eu n-aș îndrăzni să folosesc acest termen. În schimb, Zinoviev are un comentariu foarte interesant. El se întreabă mai întîi care a fost „ideea" lui Isus Christos și ajunge la un adevăr foarte simplu: atîta vreme cît comunitatea nu poate fi salvată în întregul ei, înseamnă că edificarea trebuie să înceapă cu tine însuți; atîta vreme cît nu-l poți schimba pe celălalt (și se pare că *acesta* este adevărul!), cel mai bun lucru este să încerci să te schimbi pe tine. Și Zinoviev conchidea că tocmai o asemenea idee lipsește astăzi. Implicit el recunoaște eșecul mesajului christic... Este opinia sa, țin să precizez, opinie pe care n-o împărtășesc întrutotul. Există apoi o întreagă „teologie a morții lui Dumnezeu", ale cărei idei sînt destul de apropiate de acelea ale lui Zinoviev. La urma urmelor, toate aceste „mișcări" sînt de înțeles, ele vizează o *nouă pietate*, o proaspătă *smerenie* atît în fața semănului cît și a lucrurilor

— *Argumentația Dvs. am impresia că merge spre acreditarea ideii că în cazul lui Isus a funcționat mecanismul „țapului ispășitor"... Mă înșel, oare?*

— Într-un anume sens nu. Pompeyo Gener identifica, în secolul trecut, în relatările evanghelice mitul lui Osiris. Gîndul său nu m-a sedus, deși, dacă țineam cu tot dinadinsul am putea citi *Noul Testament* ca un ecou al vechilor mituri ale morții și reînvierii [illegible] a Divinității. Am putea invoca și tradiția semită a sacrificiului fiului întîi născut, înlocuit în timp cu un miel. Sau, dacă vreți, cu un țap... Deși noi am moștenit această sintagmă de la evrei, practica „țapului ispășitor" (despre care există o carte clasică aparținînd lui Petazzoni) era foarte răspîndită în comunitățile tradiționale. N-aș merge însă atît de departe încît să consider supliciul lui Isus drept o încercare a poporului evreu de a se „curăți" printr-o jertfă, pentru că aceasta este finalitatea ritualului legat de mult comentatul *bouc emmisaire*. Mă gîndesc, mai degrabă, la o poveste narată de către Jakob Burckhardt în *Kultur der Renaissance in Italien*; anecdota istorisește că locuitorii unei cetăți fuseseră salvați de la o teribilă primejdie de către un comandant de oști foarte viteaz; sfătuindu-se cîteva zile în șir au ajuns la concluzia că nici o recompensă n-ar fi îndeajuns de mare pentru serviciile aduse de către general; în fine, unul dintre cetățeni luă cuvîntul și făcu o propunere, pe care o considerară în unanimitate drept cea mai rezonabilă: generalul să fie omorît și apoi adorat ca *sfînt patron* al orașului! Să mai adaug că locuitorii au procedat în consecință? Morala acestei „fabule" o las în seama Dvs. S-ar putea să dezvăluie ceva mai adînc decît toate speculațiile amintite deasupra

— *Nu v-ați gîndit niciodată să scrieți o carte cu titlul „Piatra și Crucea"?*

— Nu cred că sînt cel mai potrivit. Și apoi studiul practicilor Sfîntului Oficiu, căruia m-am dedicat de ani buni, este — nu-i așa? — o „descindere în paradis": într-un paradis occidental al torturii cu nimic mai prejos decît cel al Orientului mai mult sau mai puțin apropiat... Dar să revin la filiația pe care o face Dostoievski, în *Amintiri din Casa morților*, între inchizitor și tiran. (va urma)

ETIEMBLE

Confucius și occidentul contemporan

La 11 februarie 1904, un mexican școlit, numit Agustin Aragon, trimitea prietenului său drag Carlos Pereyra, în semn de vie afecțiune, un mic volum de P. Laffitte, care figurează astăzi în biblioteca mea : „Considerații generale asupra ansamblului civilizației chineze și asupra relațiilor Occidentului cu China". Paris, Societatea pozitivistă, 1900. Se știe, bisericile pozitiviste au prosperat mult timp și se mențin încă în America latină. Este deci normal ca eu să nu fi întîlnit decît în Mexic, la un librar de ocazie, această carte astăzi așa de prețioasă scopului meu, pentru că ne propune un Confucius pozitivist.

După „Viața lui Confucius" pe care o publică P. Amiot S.J., și care a rămas în secolul al XIX-lea una din cărțile de bază despre Maestrul K'ong, lucrările lui Pauthier, ale lui Bazin, cele ale lui Abel Remusat, Stanislav Julien și ale altor sinologi francezi, precizează treptat imaginea noastră despre filosof. Traducînd *Siao Hio*, sau *Morala tinereții cu comentariul lui Cen-Siuen*, G. de Harlez a pus la îndemîna cititorului occidental confucianismul *popular* la nivelul bunelor maniere după baroana Staffe.

Fidelii lui Comte au fost uluiți. „Renovatorul gîndirii chinezești" le deveni „una din cele mai nobile figuri cu care Umanitatea poate să ne onoreze" și, culmea, un precursor : „Noi vedem mai întîi un mare filosof sprijinindu-se, pentru a produce o imensă evoluție morală și socială, pe ansamblul antecedentelor și tradițiilor, și sprijinindu-se în mod real ; nu-i vorba nici de ipotezele arbitrare prin care Creștinismul și-a construit o tradiție artificială, fiindcă nu putea să-și reprezinte în mod real, printr-o teorie cu adevărat științifică, antecedentele din care cu adevărat a emanat. Aici, un filosof se sprijină în mod real și sincer pe seria antecedentelor civilizației chinezești și urmează dezvoltarea sistematică a acestei civilizații. Este aici un tip într-adevăr normal și cu totul conform adevăratului spirit științific, care-și sprijină mereu construcțiile sale actuale pe construcțiile anterioare. La Confucius se vede deja cu claritate că este vorba mai degrabă de *legile cerului* și pămîntului decît de *voințele* acestor două ființe preponderente, astfel că deși comandamentul este conceput ca un *mandat* al cerului, acest mandat tinde să reprezinte, în loc de voința celestă, fatalitatea care rezultă din legile regulate ; această concepție a lui Confucius are cu atît mai multă importanță, cu cît dă mai multă generalitate /.../. Astfel se văd spiritele eminente ale școlii lui Confucius tinzînd spontan spre spiritul științific, concepînd toate corpurile ca active, dar nu ca vii, în așa fel încît să prezinte o stare mentală superioară în raționalitate stării teologico-metafizice.

„Pe baza furnizată de regimul astrolatric, Confucius a construit sistematizarea sa morală împrumutînd fetișismului astrolatric noțiunile de *ordine* și de *supunere*, care rezultă în mod necesar din tipul fenomenelor celeste. Aici el a coordonat morala cu deplinul sentiment al unei mari destinații politice și sociale. Este vorba aici de o morală cu adevărat practică în care îndatoririle proprii diverselor relații ale vieții umane sînt clar formulate /.../.

În privința acestei absențe complete de credințe supranaturale, un spirit cu adevărat distins, dl. Abel Remusat, afirmă că moralei lui Confucius îi lipsește sancțiunea. Se explică cu greu cum un astfel de spirit a putut să se lase dominat de prejudecățile teologico-metafizice pînă la a nu înțelege că această pretinsă absență de *sancțiune* constituie în același timp realitatea și nobilețea moralei lui Confucius. Fiindcă lipsa *sancțiunii supranaturale*, care este totdeauna în mod esențial personală, face să reiasă la Confucius admiterea formală a existenței spontane a sentimentelor binevoitoare /.../. În sfîrșit, din punct de vedere politic, dezvoltarea graduată a reformei lui Confucius a avut ca rezultat că a dat clasei modificatoare a civilizației chineze o solidă „constituție, care a asigurat și a perfecționat acțiunea ei /.../" Dl. Laffitte, care scrie foarte rău, se vede, și pe care de aceea nu-l voi cita decît pe scurt, a știut totuși să citească pe Mencius : „cînd prințul" nu-și îndeplinește îndatoririle morale și sociale legate de funcția sa, el încetează de a fi șef, de a fi fiu al Cerului ; mandatul cerului, în virtutea căruia el guvernează, trebuie să-i fie retras /.../. Un astfel de spirit este, cum se vede, destul de departe de principiul de supunere absolută care emană din spiritul pur teologic. Neglijați păsăreasca pozitivistă și păsăreasca proprie d-lui Laffitte : vă apropiați de gîndirea confuceană, de care v-a îndepărtat zelul dușmănos al filosofilor și al iezuiților. Dar, pentru a-l readuce la sine pe Maestrul K'ong, va mai trebui aproape o jumătate de secol, lucrările lui Chavannes, care va traduce și comenta capitolul K'ong te al lui Sema T'ien ; cele ale lui Marcel Granet, care va pune atîta răbdare și ingeniozitate ca să decapeze mitul confucean de toate concrețiunile folclorice magice și numerice sub care dispărea omul. Eforturile combinate ale istoriei, filologiei, și sociologiei europene, încetul cu încetul îl vor lipsi pe Confucius de aproape toate operele pe care i le atribuia legenda .Iată-l redus la un personaj în mod moderat legendar, pe care-l joacă în *Conversații*. Micul tratat al lui Rygaloff, care a apărut în 1946, prezintă în sfîrșit marelui public un personaj și o doctrină asupra cărora pare că ar putea să se înțeleagă spiritele cinstite pe care nu le sperie austeritatea. Cartea cea mai stimulantă pe care secolul nostru a acordat-o Maestrului K'ong, rămîne desigur aceea a lui H.G. Creel, *Confucius, the Man and the Myth*. Autorul cunoaște lucrările lui Virgile Pinot și îl consideră el însuși pe Confucius ca pe unul din cei care au ajutat pe europenii secolului al XVIII-lea să evolueze spre „democrație". N-ar trebui să-l forțezi prea mult pentru a spune că Maestrul K'ong propune omului alb elementele unei doctrine politico-morale capabile de a concilia gustul libertății și dorința de justiție ; pe scurt, o doctrină pe care să se fondeze o democrație socialistă, dar liberală.

Să ținem de secol : cine scrie vreodată detașîndu-se complet de timpul său ? S-ar putea ca Creel să descopere în el însuși acest spirit „democratic" cu care îl onorează pe Confucius. În măsura în care „democrație", aceasta semnifică sistem parlamentar, alegeri legislative sau prezidențiale, și Confucius n-ar putea trece drept „democrat" ; dar, neglijînd tehnicile guvernării, dacă consideră scopurile și valorile pe care gîndirea democratică le sugerează societății ca și indivizilor, Confucius într-adevăr poate trece de „demofil" ; chiar dacă respectă, sau se preface că respectă mărimile societății, el nu recurge la naștere, nici la avere, pentru a clasa și a judeca oamenii ; mai degrabă la virtute. Și ce altă rațiune de a trăi și de a domni dă el Fiului Cerului, decît de a hrăni poporul, de a-l îmbrăca, de a-l adăposti, de a-i asigura o bătrînețe fericită ?

Astfel că în secolul al XX-lea, și pînă în 1949, europenii de „stînga" erau pentru Confucius. În 1936, cînd am tradus capitolul din *Li Ki* despre *Conduita învățatului*, și pe care i-am dat-o lui Jean Cassou, fără tergiversare s-a publicat în *Europe*. Cînd din întîmplare vorbeam de China, comuniștii francezi atacau idealul taoist al non- acțiunii și al contemplației ; agnosticismul confucean, această grijă de acțiune politică, această morală dacă nu pozitivistă cel puțin cu efect pozitiv, iată ce-i seducea. Doctrina *ceng ming*, aceea a denominațiilor corecte, avea și ea mult farmec pentru noi. Roger Caillois nu face caz mai puțin decît mine în privința aceasta. Într-o lume în care nu mai sînt case ci „unități de locuit", nu mai sînt săraci ci oameni „slabi din punct de vedere economic", nu mai sînt jafuri și violuri ci „curățiri", într-un timp în care am putut să citesc : „operațiile de pacificare luînd caracterul operațiilor de război", cine n-ar aproba cuvîntul de bază al Maestrului K'ong ? Da, atîta timp cît vom neglija de a numi *pisica* o pisică , cît vom tolera ca un ministru să asculte de generalii pe care-i comandă , și cît vom boteza „liberă întreprindere" tirania cîtorva mari companii, orice reformă politică va fi imposibilă și zadarnic orice proiect de reformă morală sau pedagogică. Sau vom adopta doctrina denominațiilor corecte sau, nu peste mult timp, vom deveni colonie yankee sau chinezească. Puțin timp după eliberare, Jean-Charles Fol dedica „șefilor de guvern oricare — ar fi ei — „un volum intitulat *Arta de a guverna după Confucius*. Nu că trebuie să căutăm aici ceva nou sau serios ; autorul îl plagiază pe Soulie de Morant, căruia-i cunoaștem slăbiciunile. El apropie o dată mai mult, și foarte facil, pe Confucius de pozitiviști ; însă în sfîrșit, cam în timpul în care apărea în Statele Unite *Confucius* de Creel, un francez propunea alor săi, omului alb ,exemplul gîndirii politice a Maestrului K'ong.

Nu că Maestrul K'ong place tuturor contemporanilor noștri. Robert Louzon, care tocmai a publicat o lucrare despre China optează pentru taoism, care îi „evocă pe Karl Marx" și condamnă în Confucius, „o morală mic-burgheză, o morală utilitară", care te face „să te gîndești la Franklin și la Bentham". Mai violent și încă mai nedrept, pamfletul lui Marcel Dubois : *Înțelepciunea lui Confucius și importanța actuală a confuceanului* : Maestrul K'ong n-ar fi decît un „mistic" „nebun după divinație și preziceri" ; el „a studiat mai ales sistemul de divinație zis *al celor opt unghiuri* ; combinație de linii și puncte, gen Morse, în interiorul unui octogon" !

Întreg sistemul său „are deci ca cheie *dominarea necondiționată* suferită de cel mai slab : copilul cel mai mic. Cu denumirea : *pietate filială*". Pentru Dubois *„jen* devine pur și simplu : *om superior* însărcinat de Cer să funcționeze ca șef guvernînd pe oamenii inferiori. Carieră deschisă deci tuturor acelora care simt că au o stofă adecvată. Astfel că, de mai bine de 20 de secole /.../, prin cooptare, pe care o regizează examene severe, cartea *învățaților* ține toate pîrghiile comandei". Deloc uimitor, fiindcă „Confucius se consideră clar un *Messia*", ceea ce-l face un „maniac feroce în privința riturilor de respectat vis-à-vis de el. Nerezistînd la acestea, soția lui a fugit. Și disprețul lui pentru femeie deja foarte marcat, n-a fost desigur atenuat". Astfel că, pentru acest ingenios glosator, totalitarismul confucean (sic !) nu poate decît să se alieze cu totalitarismul stalinist sau marxist.

Mi se va spune că citez aici oameni care nu știu chineza, nu judecă decît din auzite și a căror gîndire n-are nici o audiență. Este adevărat, dar cînd e vorba de a studia ceea ce devine Confucius în conștiința oamenilor, erorile, și cele mai brutale, merită să fie luate în considerație. Ele o merită cu atît mai mult, cu cît comuniștii francezi tocmai și-au schimbat părerea despre Maestrul K'ong. După ce l-au lăudat fără măsură, ei îl denigrează cu tot atîta vehemență : toată lumea a citit *Cheile pentru China* ; toată stînga franceză și-a format de aici ideea de confucianism, și ce idee ! Confucius aspira să „păstreze vechea ordine amenințată /.../ El va fi timp de 25 de secole zeificat de putere și este justiția. Statul autoritar n-a avut niciodată mai bun teoretician, nici aristocrația un apărător mai eficace". El „a pus pe umerii Chinei o mare mantie de plumb majestuoasă, grea și încetinitoare" pe care numai Mao Țe Dun a ridicat-o. Curios, căci însuși acest Claude Roy; acum cîțiva ani, nu jura decît pe Confucius ; și-mi reproșa că nu-l iubesc destul pe filosoful pentru care atîția oameni îmi reproșau evidenta mea parțialitate. De atunci, comuniștii chinezi au făcut dreptate vechiului Maestru ; se apreciază în el un spirit pozitiv, și se reîncepe a se onora oficial memoria sa.

Jocurile, se vede, nu sînt făcute, și n-a venit ziua cînd oamenii vor accepta să nu citească în Maestrul K'ong, să nu iubească și să nu refuze decît ceea ce a zis el sau a gîndit ;din nefericire așa a fost, așa va fi mereu destinul marilor oameni : fiecare secol izolează din el ceea ce are nevoie sau ceea ce respinge cu pasiune. Fiecare civilizație și în fiecare civilizație fiecare familie de spirit îl maltratează, îl violează, îl escrochează, îl ia în derîdere, îl batjocorește, îl calomniază, sau îl mîngîie în răspăr. Să semnalez, pentru a sfîrși, existența unei Societăți de Studii Confucene, pe care o prezidează M. Schuetz, al cărei sediu se află la Geneva. După un început neliniștitor, sub numele supărător de *Confucian Science Church*, ea pare hotărîtă la mai multă modestie. Ea publică un buletin lunar, datat în 1955 anul 2506 de la Confucius (lunile sînt notate după calendarul lunar). În ciuda simpatiilor pe care le afișează pentru Auguste Comte (și care ne-a dat un buletin consacrat afinităților între morala confuceană și tezele pozitiviste — ceea ce datează puțin , un elogiu al *apelului cordial către poporul chinez* publicat în 1924 de Biserica pozitivistă din Brazilia , și această mărturisire că calendarul pozitivist, care conținea o zi *Confucius*, rămîne superior calendarului creștin deși sensibil inferior conceptului confucean), ea acordă lui Wang Yang-ming o afecțiune deosebită. Ea numără aprox. 120 de membri din care 24 în Franța, 18 în Elveția, 3 în Germania, 1 în Algeria, 1 în Egipt, 1 în Malaccea, 1 în Tibet, 5 la Hong Kong, 1 la Macao, 3 în Formose, 1 în Filipine, 5 în Japonia, 8 în Coreea, 24 în Vietnam, 3 în Statele Unite, 3 în Brazilia, 2 în Uruguay, 1 în Australia, 1 în India și 6 în China. Astfel va fi ultimul avatar al lui Messia Confucius în secolul XX : după *Christian Science*, *Confucian Science Church*.

Traducere de **Nicolae IONEL**

Golful...

(urmare din pag. a 2-a)

Consiliul de Securitate, după ce, la Conferința de la Yalta, Stalin sublinia importanța, ca organism, a Consiliului de Securitate și a dreptului de veto, tocmai prin prisma posibilității de a se controla și contracara orice încercare de resurecție germana. În Europa se pune cu acuitate problema inventarii unui nou echilibru.

Pentru ca istoria să reintre sub semnul lui Marte nu mai este nevoie decît de o alianța între lumea arabă și universul galben comunist (China, Vietnam, Coreea de Nord). Cartea Americii, într-un ipotetic conflict, s-ar juca din nou prin poziția geografica inexpugnabilă, apărată de bazele din Pacific și de Occidentul Europei, zone care ar deveni principalele terenuri de confruntare.

Dintre contracandidații lui Bush, cei care au contat, au fost Michael Dukakis și Jesse Jackson. Cel de al doilea permite supoziția unei personalități concordante cu marele spirit al națiunii americane, un spirit al libertății, inteligenței, curajului, neatîrnării, care nu se va lăsa nicicînd condus de lideri ce nu-i sînt pe măsură. Dar un președinte de culoare va fi greu de acceptat de aristocrația americană. Un negru la Casa Albă trebuie privit ca un triumf al democrației sau ca un semn iremediabil de decadență, asemeni prezenței ostrogoților în garda imperială de pe Capitoliu și chiar pe tronul Imperiului roman de Apus ?

Printre ruinele de la Persepolis pasc turmele, asemeni spuselor proorocului. *Never change horses in the middle of the stream.*

FIRE SINTETICE POLIESTERICE

- fibre sintetice poliesterice tip bumbac
- fibre poliesterice tip lînă (puf, pale sau cablu)
- fibre poliesterice tip in
- fibre poliesterice contractabile

FIRE SINTETICE POLIESTERICE TEXTILE

- fire filamentoase poliesterice textile răsucite pentru perdele și țesături
- fire filamentoase poliesterice etirate pentru ață de cusut
- fire filamentoase poliesterice texturate (seminate, lucioase, rotunde sau profilate, albe sau colorate) pentru tricotaje, țesături sau stofe. Paleta coloristică pentru firele vopsite cuprinde cca. 130 culori, grupate în culori deschise, medii și închise.

FIRE SINTETICE POLIESTERICE

- pentru articole tehnice (etirate, răsucite, cablate)

FOLII POLIESTERICE

- pentru industria electrotehnică (ușor matisate sau transparente)

SFORI POLIESTERICE

- pentru legarea baloților de furaje ori produse textile
- pentru bandaje în industria electrotehnică

ȘNUR TEXTIL

- obținut prin tricotarea firelor poliesterice texturate, divers colorat, cu diametrul de cca. 6 mm.

- utilaje și instalații specifice industriei chimice
- agregate pentru producerea frigului
- mașini de bobinat de precizie cu licența SCHWEITER
- valțuri de tăiere pentru convertare
- confecții metalice
- broșe de precizie pentru rectificări interioare
- conductori de fir de alumină sintetizată
- pompe de căldură cu absorbție BrLi

ATELIERELE SPECIALIZATE EXECUTĂ PE BAZĂ DE COMANDĂ:

- operații de tratament pe instalația de ionitrare
- cauciucări de piese pe suport metalic
- danturări speciale la roți dințate
- prelucrări de piese pe mașini-unelte agregat și mașini-unelte speciale
- prelucrări de carcase, prelucrări cu mașini de găurit în adîncime a arborilor
- acoperiri metalice (cromări dure, zincări, cadmieri, brumări)

BROȘE DE PRECIZIE (NUMAI PE BAZĂ DE COMANDĂ FERMĂ)

- pentru rectificări interioare ale alezajelor străpunse ori înfundate, cilindrice sau conice.

Piesele broșelor sînt din oțeluri aliate supuse unor tratamente termice și termodinamice ce le asigură stabilitatea geometrică și rezistența mecanică.

Rulmenții sînt de mare precizie, ungerea realizîndu-se cu unsoare specială, ceață de ulei, ulei prin picurare.

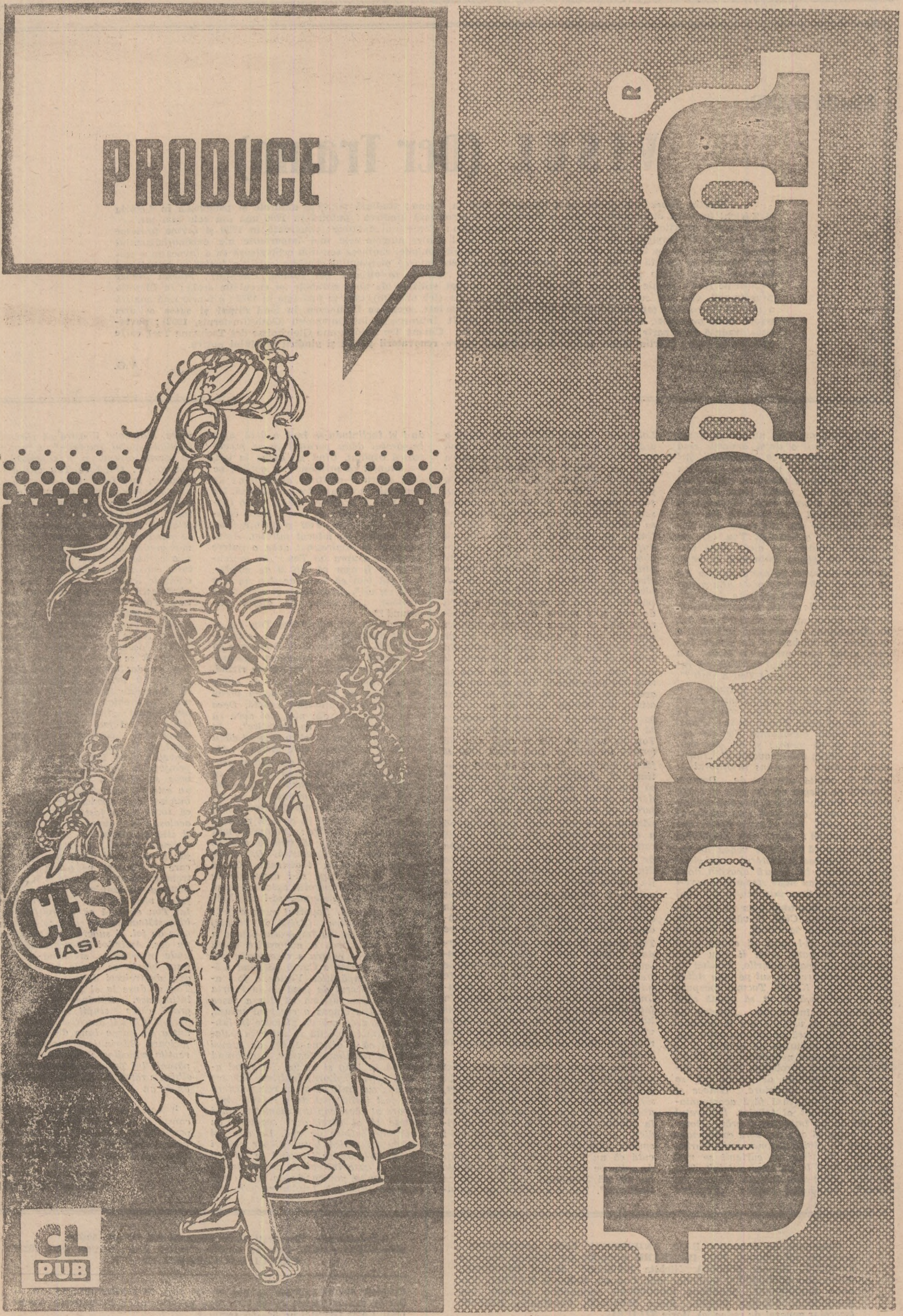
Bătaia radială a axului broșei este de 0,002 mm. Sensul de rotație și sistemul de ungere se vor preciza în comandă.

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE IAȘI

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE IAȘI Șoseaua Țuțora nr. 29

telefon: 30020 telex: 022251

IAȘI — ROMANIA

CONCEPTIA GRAFICA MATI SO./ IMAGO